NAUJOJI VAIDILUTĖ

moterų inteligenčių mėnesinis žurnalas

XVI metai

12 Nr.

1936 m. gruodžio mėn.

TURINYS

O. G-tė. Moterų pastangos teisių lygybę įgyvendinti . 465
Nelė Mazalaitė. Balsas tyruose 471
Juozas Žagrakalys. Pranas Dovydaitis 478
Dr. Pr. Dovydaitis. Kur aš mažas augau ir kur aš buvau 483
A. Andriuškevičiūtė. Laimė žieduos (eilėr.) . . . 493
El. Mikalauskaitė. 40 dienų pas savo senuosius gimines 494

Namų židinys

El. St. Kalėdų papročiai 497
El. Starkienė. Valgomasis stalas 500
Dr. O. Norušytė. Žaidimas ir vaiko amžius . . . 442

Apžvalga

Dėl darbo teisės. Visuomeninis veikimas. Menas ir mokslas. „N. Vaidilutės" reikalai. 506-510
Knygos 461

Moteris šviesuolė atlaiko savo pozicijas visose gyvenimo srityse

—1937 m. kiekviena užsisako Naująją Vaidilutę; žurnalas padidinamas iki 64 pusl. ir patieks savo skaitytojoms mūsų krašto ir pasaulio moterų gyvenimo sintezę. Naujosios Vaidilutės reikalai yra kiekvienos šviesuolės garbės klausimas — pateisinkime šviesuolės vardą remdamos vienintėlį savo žurnalą.

Gerb. Skait. prašome 1937 metams pratęsti Naujosios Vaidilutės prenumeratą tuojau.

N. Vaidilutės 1936 METŲ TURINĮ išsiųsime su pirmu 1937 metų sąsiuviniu.

„Naujosios Vaidilutės" kaina met. 10 lt., pusm. 5 lt.; **stud.-moksl. met.** 5 lt., pusm. 3 lt.; atskiras num. 1 lt. Užsieny, be Vok., Lat., Est. metams 15 lt., pusm. 8 lt. **Adresas: Kaunas, Laisvės Alėja Nr. 3 b. Telef. 24475.**
Adm.- red. budi nuo 10—14 val. kasdien, be šventadienių.

„Šešupės" spaustuvė Marijampolėje.

Naujoji Vaidilutė

MOTERŲ INTELIGENČIŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 12 (138) 1936 metų gruodžio mėn. XVI

O. G lė

Moterų pastangos teisių lygybę įgyvendinti

Mūsų valstybės pagrindinis įstatymas — konstitucija deklaruoja visų Lietuvos piliečių, vyrų ir moterų, lygybę prieš įstatymus. Tuo lietuvės operuoja tarptautiniame moterų bendradarbiavime, apie tai skelbiama visam pasauliui, dažnai į tai prikišamai nurodoma moterims ir neretai teisių lygybė pačių moterų yra pasidižiavimas. Tačiau giliau pažiūrėjus į praktiškąjį gyvenimą matome, kad tai,kas taip gražiai ir teisingai deklaruota konstitucijoje — gyvenime nėra užtektinai konkretizuota, nėra vykdoma. Teisingai prieš keliolika metų žymus mūsų veikėjas įspėjo moteris, kad moterims įgavus teisių lygybę dar daug teks kovoti dėl tos lygybės įgyvendinimo. „Moteris lygi teorijoje, bet gyvenime dar toli gražu jai nuo tos lygybės. Įstatymų lygybę jai davė kiti, faktiną lygybę, gyvenimo lygybę moteris turi pati pasiimti. Antroji lygybė sunkiau įgyti, negu pirmoji. Pirmoji lygybė yra tik užgimimas, antroji — pats gyvenimas. Pirmoji yra kelio nurodymas, antroji — tuo keliu žygiavimas. Tas žygiavimas yra ir bus sunkus, nes kiekviename žingsnyje sutinkama kliūčių, dažnai sunkiai įveikiamų kliūčių. Tas kliūtis sudaro įsisenėjusieji prietarai, dominuojančios lyties egoizmas, kova už gyvenimo būtį ir garbę, mažas susipratimas, žmogaus vertės netinkamas vertinimas, pačių moterų mažas atsparumas, stoka solidarumo ir daug daug kitų kliūčių. Gyvenimo užuitai moteriai reikia daug drąsos ir stiprios valios, kad tas kliūtis nugalėtų. Nemažas moterų būrys stoja skersai savo teisių kelio, kliūdo kitoms kovoti už savo žmoniškas teises. Jos jaučiasi patenkintos savo padėtimi. Jos kartu su „anais vyrais“ įtikinėja, jog moteriai nereikalingas joks platesnis gyvenimas, joms užtenka lopšio, virtuvės ir papuošalų...“

Kas buvo pasakyta prieš keliolika metų, tą patį mes galime pakartoti ir šiandien, tik gal labiau numarginda mos gyvenimo pa-

D 5 - 7721
Lietuvos TSR

tyrimais, įvykusiais faktais, kovų ir pastangų atžymėjimais, kurie dar įsakmiau nurodo, kad to, ką turime ant popieriaus, neturime gyvenime, kad dėl to ėjo, eina ir eis kova, kol bus atsiekta. Visokie varžymai, moterų aplenkimai, atstumimai tai tik nauji veiksniai, skatiną į didesnę kovą už teisę ir teisingumą. Nėra ko stebėtis, kad kai kas ir daro išvadas — ar šiandien lietuvės gyvenime išlaiko tas pozicijas, kurias buvo užėmusios atstatant nepriklausomą Lietuvą ir Nepriklausomybės gyvavimo pirmaisiais keleriais metais. Tokius galvojimus kelia paskutiniųjų metų kai kurie svarbūs mūsų gyvenime įvykę faktai, kurių akivaizdoje moterys jaučiasi užgautos dėl jų ignoravimo ir su jomis nesiskaitymo. Praeitas kelias, nors jis dar labai trumpas, rodo, kad moterims bedirbant visą laiką teko budėti ir sekti gyvenimo eigą, kad moterų teisės į platesnį gyvenimą, į savistovų darbą ir į savarankiškumą nebūtų siaurinamos ar niekinamos.

Dirstelėkime į tų pastangų kai kuriuos faktus.

1918 metais jau matome moteris bruzdančias ir protestuojančias dėl moterų nepakvietimo į 1917 m. Vilniaus konferenciją ir nepravedimo nė vienos atstovės į Lietuvos Tarybą. Reikalauta, kooptacijos keliu pakviesti į Lietuvos Tarybą moteris, kurios dalyvautų sprendžiamuoju balsu visuose L. Tarybos posėdžiuos, be to, prašyta, kad, jeigu iki Laikinosios Konstitucijos dėsnių nustatymo nebūtų L. Taryboje dar moterų atstovės, užtikrinti konstitucijoje moterims visas politines ir pilietines teises. Iškeltas balsas buvo labai tinkamu momentu ir neliko jis be pasekmių. Lietuvos Valstybės laikinojoj konstitucijoje, priimtoje Lietuvos Tarybos 1919 m., moterų teisės sulygintos. Moterys gerai suprato, kad teisių lygybė nėra jų galutinis tikslas, tai tik žmoniško teisingumo priemonė, kuria naudojantis galima dalyvauti valstybės gyvenime, kelti visuomenės gerbūvį, kurti tautinę kultūrą, gydyti socialines žaizdas. Šių įdėjų vedamos moterys aktyviai dalyvauja 1920 m. Steigiamojo Seimo rinkimuose, parodydamos didelį piiietinių savo pareigų supratimą. Penkios moterys buvo išrinktos į Steigiamąjį Seimą. Moteriai teko garbė atidaryti St. Seimą. Tai pirmas toks istorinis faktas. Moterys buvo tiek subrendusios ir pasiruošusios, kad ko puikiausiai sugebėjo dirbti konstitucijos, švietimo, darbo, socialės apsaugos ir sveikatos ir kt. komisijose. Kituose seimuose moterų atstovių taip pat buvo išrinkta, tik jų skaičius įvairavo. Moterims atstovėms teko būti išrinktomis Seimo vicepirmininku, sekretoriumi ir dirbti įvairiose komisijose. Atstovių pastangomis 1921 m. buvo paruoštas civilinių teisių sulyginimo įstatymo projektas ir įteiktas St. Seimo Pirmininkui. To įstatymo pravedimu buvo atitaisyta didžiausios skriaudos daromos moterims turto ir paveldėjimo srityse. Moterims atstovėms seimuose teko patiekti keletą įstatymų projektų. Visur, kur tik moterų teisės ar reikalai buvo neigiamai paliesti, atstovės reaguodavo, siūlydavo

savo pataisas. Čia pažymėtina, kad 1922 m. St. Seime atstovės gyvai gynė: šeimoje abiejų lyčių vispusišką teisių lygybę; kad už lygų darbą, nežiūrint lyties, būtų lygus atlyginimas; reikalauta, kad įstatymais būtų deklaruota, jog moters namų ruošos darbai ir vaikų auklėjimas lygiai tiek sveria šeimos palaikyme, kaip ir vyro uždarbis, kad jaunuomenei būtų užtikrinta apsauga nuo išnaudojimo, demoralizacijos, moralinės ir fizinės nepriežiūros. Atstovės daugelį kartų griežtai pasisakė dėl didžiausios moterims daromos neteisybės — prostitucijos reglamentacijos, ir reikalauta tą skriaudą atitaisyti. 1924 m., svarstant Seime aukštesniųjų ir vidurinių mokyklų programą, kai kurie Seimo atstovai reikalavo sumažinti mergaitėms mokslo programą, moterys atstovės pasisakė prieš tokį sumanymą, nurodydamos į tai, kad jeigu mergaitėms bus sumažinta mokslo programa, tai tuo pačiu joms užkertamas kelias į aukštąsias mokyklas. Programų sumažinimas mergaitėms nerado Seimo daugumos pritarimo. Atstovės yra pasisakiusios ir už lygų dalinimą stipendijų studentams ir studentėms.

1926 m. Ministerių Kabinetui nutarus atleisti ištekėjusias moteris iš tarnybų, Seimo atstovių iniciatyva buvo padaryta interpeliacija Ministeriui Pirmininkui. Šiuo Ministerių Kabineto nutarimu moterys jautėsi skaudžiai įžeistos, nes Lietuvos moterys to nebuvo užsitarnavusios ir tas nutarimas buvo pirmas toks aiškus moterų teisių lygybės užgavimas. Interpeliacijoje buvo pabrėžta, kad šis nutarimas prieštarauja konstitucijai ir veikiantiems įstatymams, todėl kaip neteisėtą reikalauta jį atšaukti. Moterų visuomenėje dėl to nutarimo buvo kilęs didelis bruzdėjimas. Pagaliau nutarimas liko nevykdytas. Kai seimuose buvo moterų atstovių, tai įvairūs moterims ar jų organizacijoms rūpimi klausimai per jas buvo keliami ir ginami. Kur reikėjo, buvo duodami paklausimai, daromos interpeliacijos. 1927 m., Respublikos Prezidento aktu paleidus Seimą neribotam laikui, moterų teisių gynimas ir visos pastangos dėl teisių lygybės įgyvendinimo nuėjo kita linkme. Kaip iki šiol daugumoje viskas buvo daroma Seimo atstovių ir per Seimą, taip vėliau to imasi moterų organizacijos ir kreipiasi ten, iš kur išeina moteris neigiamai paliečią klausimai. Tiesa, po 1927 m. Seimo paleidimo keletą metų tarytum aptyla moterų lygybės įgyvendinimo reikalas. Tik 1931 m., tarnaujančių moterų reikalu moterų organizacijos patiekia vyriausybei du memorandumu dėl Ministerių Kabineto nutarimo, kad atleisti ištekėjusias moteris, kurių gaunamas iš iždo atlyginimas kartu su jų vyrų uždarbiu nesudaro jiems pagrindinio pragyvenimo šaltinio arba kurių tarnybos pareigos neatatinka jų išeito mokslo specialybei. Be to, memorandumuose pasisakoma prieš vaikų priedų sumažinimą. Memorandumuose nurodoma, kad tie nutarimai skaudžiai paliečia moterį ir šeimą, kad pirmasis nutarimas aiškiai prieštarauja pamatiniam valstybės įstatymui, siaurindamas ištekėjusios

moters teises. Tas buvo daroma ekonominio gerbūvio ir inteligentinio prieauglio sumetimais, bet nutarimas buvo tiek bendras ir neaiškus, kuriame galėjo būti kažkiek išimčių, kad sprendžiant kiekvieną kazusą atskirai galėjo kuo plačiausiai vyrauti protekcionizmas. Todėl prašyta Ministerių Kabinetą šį nutarimą sustabdyti. Dėl šio nutarimo krašte patyliai reiškėsi moterų didelis nepasitenkinimas, veiklesnių moterų iniciatyva norėta šaukti mitingai, kad svariau iškelti savo balsą, bet mitingams nebuvo gauti leidimai. 1933 m. Ministerių Kabineto padarytas nutarimas ta prasme, kad atleisti vieną iš susituokusiųjų, kurių vieno kurio mėnesinis atlyginimas pasiekia tam tikrą atlyginimo normą. Nors nutarimas pakeistas teisingesne prasme, bet vistiek eina moterų nenaudai. Prasidėjo vedusiųjų moterų atleidinėjimai iš tarnybų. Iš pradžių tas daugiau lietė necenzuotas, be specialybių ar kurių darbas neatatiko išeito mokslo specialybei, bet pastaruoju laiku, t. y. š. m. balandžio mėn. Kauno Miesto Valdyba nutarė atleisti iš tarnybos moteris gydytojas ne todėl, kad jos būtų netinkamos jų užimamose vietose, o dėl to, kad jų vyrai tarnauja. Mūsų valstybės konstitucijoje visiems piliečiams, suprantama vyrams ir moterims, laiduota darbo ir iniciatyvos laisvė, garantuota teisių lygybė visais atžvilgiais taigi ir į apmokamą darbą. Šis miesto Valdybos nutarimas prieštarauja ir Valst. konstitucijai ir Ministerių Kabineto nutarimui (1933 m. V. 27) dėl vieno iš susituokusiųjų atleidimo tais atvejais, kad atleidžiamojo asmens tarnybos pareigos neatatinka jo išeito mokslo specialybei. L. Aukštąjį Mokslą Baigusių Moterų S-ga tuo reikalu kreipėsi į Vidaus Reikalų Ministerį, prašydama jų atleidimo netvirtinti. Nutarimas buvo patvirtintas...

Dėl kai kurių valstybių moterų teisės į darbą siaurinimo ir kitais moterų būklę liečiančiais klausimais Tarptautinė Aukštąjį Mokslą Baigusių Moterų Federacija jau 1935 m. patiekė Tautų Sąjungos Generaliniam Sekretoriui memorandumą patiekti Tautų Sąjungos XVI Plenumui. Memorandume tarpe 23 valstybių randame ir Lietuvą ir kai kuriuos davinius iš Lietuvos moterų veiklos. Čia pabrėžiama, kad atimti moterims teisę užsidirbti pragyvenimą pasirinktoje profesijoje, neatsižvelgiant į jų pašaukimą bei gabumus, ir versti jas grįžti prie „namų tvarkymo“ darbų, nėra kelias į civilizaciją, bet yra grįžimas į pirmykštes sąlygas. Moterų darbas yra pakankamai našus mokslišku tyrinėjimų srityse, laisvoje profesijoje, administracijoje, socialinėje srityje ir bendrai visame viešame gyvenime...

Suprantama, kad apmokamas darbas sudaro integralinę moderniškosios ekonomijos dalį, o pasikėsinimas grįžti prie senosios socialinės santvarkos negali atnešti tikrojo dabartinės ekonominės krizės išsprendimo. Tad Federacija protestuoja prieš daugelyje valstybių pasireiškiančią tendenciją uždaryti moterims, vien dėl to, kad jos yra moterys arba kad jos yra ištekėjusios, tas darbo

sritis, kurioms jos pasiruošusios ar turi gabumų. Tik duodant teisę ir skatinant moteris aktyviai dalyvauti savo šalies intelektualiniame, valstybiniame ir visuomenės gyvenime, bei nešti atsakomybę už savo darbus, galima atsiekti to, kad civilizacija ir būsimųjų kartų gerbūvis galės išsirutulioti ant tvirtų protingumo bei savitarpio susipratimo pagrindų.

Šiais laikais teisė į darbą yra vienas aktualiausių moterims klausimų. Intelektualinio darbo darbininkių jis plačiai keliamas, gvildenamas ir ginamas. Kitaip yra su fizinio darbo darbininkėmis. Joms kovoti dėl teisės į darbą yra kur kas sunkiau. Atsiminkime, kai 1935 m. Lietuvos buvo pasirašyta konvencija dėl moterų nakties darbo pramonės įmonėse. Konvencija eina moters darbo sąlygų gerinimo linkme, bet ją taikant gyveniman išėjo atvirkščiai. Darbininkėms kai kur teko nukentėti, nes įmonės ėmė moteris atleisti vien dėl to, kad taikant konvencijos nuostatus moterims draudžiamas nakties darbas ir jos negali eiti naktinių pamainų. Kas čia pakėlė balsą, kad moterys nebūtų atleidžiamos?... Arba antras faktas — visur keliama — už lygų darbą — lygus atlyginimas. Valstybės, savivaldybių tarnautojoms tas taikoma — vienodai atlyginama vyrai ir moterys sulig jų užimama kategorija ar vieta. Nustatant gi privačių įmonių darbininkams atlyginimo normas — moterims už tą patį darbą nustatyta mažesnės atlyginimo normos negu vyrams.

Kas vairuoja politinį valstybės gyvenimą, galima sakyti, tas savo rankose turi ir visų žmonių gyvenimą. Nuo 1927 m. moterys politinėje veikloje savarankiai neturi galimumo pasireikšti, Bet ir ten, kur moterys savarankiai galėtų kurti ir veikti, nevisur įsileidžiamos, nors ir siūlo savo jėgas ir darbą, ir be abejojimo galėtų būti naudingos darbininkės, talkininkės, kūrėjos ir formuotojos. 1933 m. sudarius prie Švietimo Ministerijos Švietimo Tarybą, kuri turėjo paruošti mokyklų pertvarkymo ir mokslo dalykų programos pakeitimo įstatymo projektą, nebuvo pakviesta nė vienos moters pedagogės. L. Baigusių Aukštąjį Mokslą Moterų S-ga, o vėliau L. Moterų Taryba keletą kartų kreipėsi į Švietimo Ministeriją prašydamos skirti į Švietimo Tarybą moteris atstoves pedagoges sprendžiamuoju balsu, kurios galėtų tarti savo žodį mergaičių auklėjimo bei mokymo klausimais. Rodos, tam pagrįstam prašymui buvo pritarta, buvo pasiūlytos ir kandidatės, tačiau išdavoje prašymai liko prašymais, kandidatės — kandidatėmis, o konkrečiai nieko.

Šiemet didžiausiu moterų susidomėjimu, buvo Seimo rinkimų pravedimas. Tiek metų moterys nedalyvavusios valstybės vairavime politikoje atsidėjusios sekė Seimui rinkti įstatymo išleidimą. Išleistas įstatymas moterų ne tik, kad nenudžiugino, bet jas prislėgė, nes kandidatų sąrašų sudarymas buvo pavestas apskričių taryboms. Nesant moterų apskričių taryboose buvo pavojaus, kad moterys gali būti neįtrauktos į kandida-

tų sąrašus. Dalykui taip stovint, iš pradžių buvo galvota — gal laikytis visai pasyviai ir nuošaliai. Įvairios kalbos ir diskusijos ėjo privačiai. Vis dėlto pasiryžta netylėti. Visos moterų organizacijos rado bendrą sutarimą. Kilo klausimas į ką kreipti savo reikalavimą dėl moterų kandidačių išstatymo — ar į Respublikos Prezidentą, ~~ar~~ į Vyriausybę ar į Vidaus Reikalų Ministerį. Pagaliau po visų tarimusi ir svarstymų, turėdamos galvoje, kad šiuo momentu, Lietuvoje Tautininkų Sąjunga turi daugumą apskričių tarybose, kurių nariai turi teisę siūlyti kandidatus, kreiptasi su memorandumu, po kuriuo pasirašė 18 žymesnių moterų organizacijų, į L. Tautininkų Generalinį sekretorių. Prašyta, kad jis padarytų viską, kad kandidatų sąrašuose būtų moterų atstovių. Kaune įvykęs moterų organizacijų susirinkimas išrinko dvi kandidates ir apie jų išrinkimą pranešė Kauno Miesto Burmistrui. Buvo tartasi ir tikėta, kad Kauno Miesto Taryba išstatys moteris kandidates. Nusivilta — kandidatės nebuvo pravestos.

Visoje Lietuvoje išstatyta tik viena kandidatė — Šiauliuose, bet į Seimą ji nebuvo išrinkta... Moterų pastangos ir noras savo jėgomis prisidėti prie valstybinio darbo nuėjo niekais. Toks moterų pralaimėjimas iš paviršiaus žiūrint ir teisėtai įvykęs, bet moterų atžvilgiu yra labai neteisingas. Tas tik parodė nenorą panaudoti moterų, sudarančių daugiau kaip pusę tautos, iniciatyvą, gerą valią, patyrimą, sugebėjimus ir energiją kai kuriose darbo srityse, k.a. socialinėje globoje, auklėjime, švietime, namų ūkyje, šeimos apgynime ir t.t. Įstatymai pašaukė moteris lygiomis dalyvauti tautos atstovybėje ir jos sudaryme, bet įstatymus vykdant jos buvo neprileistos būti išrinktomis. Prieš tokius faktus pastatykime Lietuvos istoriją, iškelkime, kas buvo valstybiniame darbe Austrijoje — didžioji politikė Marija Teresė, Anglijoje — Viktorija, Rusijoje — Katarina II, dabar taip siaubingoje Ispanijoje — Izabelė, kodėl ir šiandien daugelyje valstybių pakviestos moterys užimti vice-ministerių, aukštų diplomatinių ir administrativinių vietų. O argi Lietuvos moterys neina pažangos keliu? Kas buvo moteris motina svetimų slėgiamai lietuvių tautai, kaip moterys dirbo nepriklausomybės atstatymo ir valstybės kūrimo darbe? Moterų pašaukimas pačioje pradžioje į valstybinį darbą lygiomis teisėmis tai nebuvo tik tuo laiku jų privilegijavimas, bet teisė į visokeriopą darbą, pažangą ir kultūrėjimą. Tuo moterys ir naudojosi. Jos išaugo intelektualiniai, įgijo daugiau patyrimo kultūros ir kuriamame darbe.

Tiek šiuo kart atskirų faktų iš moterų pastangų teisių lygybės įgyvendinimo. Moterims dar daug teks dirbti, budėti ir kovoti, kad pripažinta lygybė įsigyventų, nes šiandien toji lygybė vis dėlto tebėra aplenkiamoje stadijoje.

N. MAZALAITĖ

Balsas tyruose[1]

9

— „Miestas atrodo neįtikima senelio pasaka. — Nėra dienraščių nei žurnalų — gali skaityti liepos mėnesio žemę, kaip didžiąją Viešpaties knygą, kuri talpina savyje Evangelijos šventą kilnumą, Pranašų išmintį, Giesmių Giesmės grožį ir svaigulį.

Eini mišku ir stebi stebuklus. — Vėjas laikos ramiai, kaip šventnamy, ir viską apima didelė tyla. Tik, lyg neramios sielos balsas, aidi genio kalenimas ir nukrinta sausas žabaras. Pušys skleidžia protingą svaigulį ir lieja gintarinius sakus, vertus smilkyti prie altoriaus. Skujų nuklotu taku žygiuoja skruzdėlės ir daro darbus didesnius, negu valstybės vyrai. Žiūri į jas, kurias Salamonas statė pavyzdžiu tinginiams ir — laimini šventą tinginystę.— Iš po užlinkusios aukštos eglės išlenda miškinis: jis rūsčiai žvalgos ir grūmoja savo žaliais pirštais.

— Ko jūs čia atėjote žmonės?

— Pailsėti, — sakau, ir dreba mano balsas, kaip bailė epušė.

— Pasilikite, jeigu neatsinešėt čion nė vienos piktos minties.—Jis prisikemša savo tošies pypkę kerpių ir užsidega nuo saulės.

Eini mišku ir stebi stebuklus. — Pasidarai garbintojas saulės, žalios tylos ir tūkstančių dievų, pasidarai mistikas. Vieno Tikrojo. Pasidarai drugys, nesirūpinantis savo amžiaus ilgumu, žemės alsavimo maža dalelyte tampi, užmiršti amžinybę ir nebūtį. Esi toks mažas, kas nereikalauja nieko, nei nori dalytis, užmiršti savo pasmerkimo brolius — žmones.

Tylų saulėlydį eini tarp rugių. Rausvi spinduliai apipila varpas ir rodos jos kaip taurės pripildytos ugnies, ir švytruoja auksas tarp trapių stiebų, tarsi linaplaukėj mergaitės galvoj. Kvepia būsima duona, duona dirvoj, ant Dievo stalo, užkaišyta vosilkais ir poežių baltais dobilais. Iš tolo atslenka vakarinis Ave, sušlamindamas rugius, suvirpindamas orą. Ateina liūdesys, kurio vardo neįspėji, ateina ramybė, kurioj jaustis mirties artėjimas. — Iš lankų vystos miglos. Prunkščia supančioti arkliai. Ir loja šunes.

Šiuos blankius, netvirtų kojų žodžius apie tėviškės gyvenimą — rašau vidurdienio saulės karaliavimo metu, šlaite. — Palai-

[1] Pradžia 11 nr.

dota esu tarp aukštų, šnarių smilgų, į plaukus kabinas burtininkės—baltgalvės, ir jeigu ištiesiu tingią ranką—galiu atsinešti saule girta žemuogę.

Apsvaigusi ramybė. Tiktai neaiškiai girdis melodingas kalvės artumas, simfonija kietų dūžių, ugnies ir plieno. — Daubos gale lauže gyvena ragana. Ji verda gėrimą pražudžiusį Tristaną ir Izoldą, ir dainuoja apie likimą. Bet kas nori žinoti apie rytojų turėdamas šiandieną?

Žiūri į akinantį dangaus mėlynumą, pro beržą aukštą ir liekną, visą sukurtą iš žalsvai balto sidabro, ir galvoji, kad paskutinis Dievo žodis, geros vilties žadėjimas buvo vardas—vasara.

Vasara, kodėl tu taip trumpai tesitęsi! Arba—gerai. Kas būtų vasara, jeigu neturėtų galo, kas būtų sapnas, jei neišnyktų prabudus, kas būtų laimė, jeigu tikrai būtų ji.

Ir už tat tebūnie palaimintas kiekvienas trumpalaikis džiaugsmas.“ —

Vistiek. Vistiek, jeigu rašysiu iš vakarinės žvaigždės, ugnies žemės, šiaurės ašigalio — ar iš tikros savo tėviškės. Vistiek.

Tik sapne, kaip Žydras Paukštis gieda viltis.

10

Jūra tyli, rami, kaip mirštanti šventoji. Kas diena ji kita ir vis amžinai ta, kaip saulė.

Jūra. Vaikšto nuolat ten žmonės, vaikšto budrus rytmetys, tingus vidurdienis, lyg svajotojas ir poetas slanko ten suotemiai, kaip paleistuvė valkiojasi naktis. Ir jūra visiems vienodai šypso, tarsi moteris nepasotinama garbinimų ir mylinti tik save.

Saulėlydžiai lipa į tiltą, aš grįžtu į miestą, lyg pakeičiam sargybą.

Smėlio alėjoj, siauram take būrys kilmingų damų ir ponų.

— Kas pasisveikino tau? Kas tas ponas, kuris žiūrėjo į tave, kaip nieko nemačiau žiūrint?

— Nežinau, — sakau, ir nepažįstu savo balso. — Nežinau. Ir jis taip žiūri į visus.

— Ne, — ilgestingai linguoja galvą draugė — ir virpa ilgos, kaip varpos dirvoje, garbanos. — Kaip jis žiūrėjo — nedaug kam užtektų tokių žvilgsnių.

Galvoju, kad tai buvo ir nebuvo. Galvoju, kaip tykiai ūžia jūra, tykiau už žmogaus širdį. Galvoju, kad tarp tų damų yra jo žmona.

Ir vistik — šios dienos datą norėčiau išdeginti marmure ir iškalti aukse.

11

Rymau pas jūrą. Pas jūrą rymau tiek ilgai, kad, rodos, visas vanduo susilieja į mano sielą. Jūra — su neramiais augalais ir laivų skeveldromis.

Mąstau apie žmones jūroje, žmones laivuose, dėl pareigos, dėl reikalo, dėl pramogos. Apie žmones jūroje mąstau — tuos, kurie ieško paskendusio aukso, tuos, kurie nardo gaudyti žemčiūgų. Norėčiau būti naras drąsiausias ir ištvermingas, pažįstantis jūros dugną geriau negu savo mintis. Kažin kame yra didžiausias kiautas.—Žemčiūgą išmesčiau žuvims ir tą perlinį grobą uždaryčiau savo širdy. — Žemėje turėčiau ramybę ir tuštumą, tai, kas vadinama dvasios menkyste, bet kas pavargusiems yra troškstama, kaip laimė.

Nesu naras, ir kur tik einu nešuosi širdį.

Tarp pušų klaidžioja muzika ir klaidžioja žmonės. Aš klaidžioju tarp žmonių, muzikos ir pušų. — Gali pamatyti juokingą reginį, gražų vaizdą, gali pamatyti, įkyrusį pažįstamą ir įdomų nežinomą veidą — pamatyti daug ir nieko.

Matau, ištolo matau. — Žvalgos, lyg ko ieško, vaikšto tarsi ko laukia, yra vienas tarytum neturi artimųjų. Iš tolo matau jį.

Ir mano širdis plaka, lyg nori pati save užmušti. Jaučiu, kaip ji silpnėja, nuo negalimų savo svajojimų. Jaučiu kaip ji nyksta, jaučiu, kaip ji nyksta.

Dabar mane nuolat kankina troškulys, lyg viduje dega atgaivinta, mano pagonių bočių amžina ugnis.

12

Turiu užkalti duris, kad pati neišeičiau, turiu apsaugoti save nuo liūdesio.

Žinau, jeigu saulėlydyje eisiu ant tilto — galiu sutikti nusilenkimą ir žvilgsnį. Žinau, jei pavasary klaidžiosiu tarp pušų, žmonių ir muzikos — galiu matyti ištolo vaikščiojantį vieną, neramų ir besižvalgantį. Ir užtat, kaip angelas su ugnies kalaviju prie rojaus vartų — pastačiau išdidumą prie lūpų ir akių, kad neišleistų širdies.

Širdis? — Ji yra kūdikis žaidžiantis ant sulūžusio tilto, ji brenda į ežero juodumą dėl lelijos, ji senas gamtininkas, kuris karstos į kalnus dėl nežinomos rūšies orchidėjos, ji jaunuolis, nežinantis, kas būtų verta baimės, ji juokias iš mirties, ji svajotojas, norįs iškelti paskendusius miestus, sugrąžinti gyvybę ir galią pilies griuvėsiams. Širdis yra pasijuokimas iš proto.

— Kas pasakė tau paslaptį, kaip virkdyti, linksminti ir valdyti žmones? Tu vedi, kur nori ir įkalbi, ką nori — tu dabar rašai nuostabius dalykus. — Emilis padeda knygą, ir jis nėra linksmas.

— Nežinau.

— Kas yra tau, kad akys liūdnos, lyg vaikštai nuolat tarp grabų, ir žiūri taip, tarsi nematai nė vieno gyvo žmogaus? — ir Emilio balsas geras, labai geras, kaip paguoda, kaip mielas glostymas.

— Nežinau.

— Ko reikia, kad tu nusišypsotum?

— Daugiau, negu viso pasaulio.

13

Meldžiaus sutemusioj bažnyčioj. Vienumoj ir tamsoj mano maža malda išauga ir išsiplečia pro visą ruimą. Kuomet yra žmonės — ji, kaip kukli mergytė nedrįsta prasiveržti pro minią.

Parke radau pasivėlinusį žydėti jazminą. Kaip lunatikas, neramiai miega jis, blaškos ir praeinantiems jo svaigus sapnavimas kelia nerimastį.

Slankau siaurais takais, nė kieno nevaikštomom alėjom, užeinu ant sulūžusių tiltų, vaikštau užžėlusiais prūdų pakraščiais, ir rodos, atėjau į namus. Viskas, kas apleista, liūdna ir užmiršta — yra man artima. Prūde be lingavimos, be sukrutėjimo irstos žali maurai, kaip gili vandens kaukė. Prūde pilna lūgnų lapų ir nė vieno žiedo. Kaž kada čia plaukiojo gulbės — ir čia dabar, kaip neištikimo meilužio laukiu mėnulio. Mėnulio — dailininko, mėnulio — seno raganiaus, galinčio prikelti praeitį, suteikti gyvybę legendai, ir vedžioti šmėklas. Bet nesirodo jis. Gal būt virš jūros ištiesė klaikų žibintą.

Ne — mėnuo laukia manęs prie vartų; jis lydi mane per miestą, jis sėdi mano kambaryje ant lango. Šią naktį jis visas žydras, skaistus ir liūdnas—ir mano širdis daros girta ir beprotė.—

Noriu būti mėnulio spindulys, kuris šioj minutėj šviečia į Tave — kad praeičiau neliesdama sargybos, nevarstydama durų — ir Tavo akis pamatyčiau, matyčiau Tavo akis.

Noriu būti mėnulio spindulys, pats skaidriausias ir draugiškas, kuriam pasakytum, ką galvoji, pasakytum savo svajojimus.

Noriu būti mėnulio spindulys, kuris dabar liečia Tavo plaukus, tyliai nusileidžia ant lūpų — tuo spinduliu trokštu būti.

Noriu būti mėnulio spindulys, kuris nūn su Tavim, kad galėčiau peršviesti Tavo sielą, kaip ugnis brangakmenį, kad pažinčiau Tave.

Noriu būti mėnulio spindulys, kuris Tau šviečia vienatybėje, Tavo ilgesiu sidabriniu noriu būti.

Noriu būti mėnulio spindulys, pats blankiausias, pats skaidriausias, kuris Tavo sapną saugo, budi prie Tavęs miegančio.

Atiduočiau gyvenimą ir parduočiau sielą, kad šios nakties mėnulio spinduliu būti.

14

Matau altorių ir matau akis. Visur yra Dievas — ir už kelių žingsnių žmogus. Amžinybė, manau, būtų trumpa dėl jo žvilgsnio.

Jaučiu — dabar mano siela, kaip marmuro bažnyčia; jos sienos baltos ir žydrios, pilnos skambesio ir giedojimo palaimintų dvasių. Tas skambėjimas išsiveržia pro akis — ir lūpos tyli.

Jaučiu — mano širdis tampa palaiminta, kaip kielikas su pašventintu vynu.

Staigūs ir karšti, kaip įkaitinti akmenys krinta iš sakyklos Evangelijos žodžiai: — „Jeigu jūsų akis piktina jus — išlupkit ir numeskit ją šalin.“

Žinau, žinau — visoj bažnyčioj esu viena, į kurią metami akmenys. Žinau — turėčiau išeiti iš čia akla ir be rankų, ir vis tik nebūsiu išpildžius įsakymo. Kad nusilenkčiau Evangelijai — — reikia išlupti širdį.

15

Ne, aš nenoriu nusiminti ir pati į save pakelti pirmą akmenį, nenoriu pasitraukti nuo maldos be suraminimo. Kodėl turiu klūpoti tik ant šaltų bažnyčios plytų, kodėl turiu klausyti apkaltinimą iš pamokslininko? Pati galiu atversti Evangelijos lapus:

— „Daug man leista, bet neviskas pridera“. —

Šventoji Knyga, Tu esi kieta ir akmeninė, nors Tavyje surašyti meilės įsakymai.

Ir štai klūpau užkietėjusia širdim ir šaltom lūpom. Žydrai balta bažnyčia yra pavirtusi griuvėsiais ir neliko manyje nė vieno balso iš tūkstančių giedojimų.

Miegas yra neramus ir baugštus, lyg jis nori pabėgti, kaip bailys draugas pavojaus valandą, ir sapnai, kurie kadaise puošė melu ir grožiu mano nuovargį — yra pavogti. Girdžiu vėją užrūstintą ir žiaurų, be pasigailėjimo, girdžiu lietų aštrų ir puolantį, girdžiu medžius kovojančius ir draskomus. Girdžiu jūrą kvatojančią ir juodai rėkiančią; ji prisiartina ligi mano ausų, ligi širdies ir vėl pasitraukia, kad tuojau pakartotų tai iš naujo.

Nykus džiaugsmas apima mane: argi nėra pasakojama iš senų seno, kad vieną kartą Baltija išsilies ir pasirinks naują vietą? — Galbūt atėjo toji naktis, kada vanduo užlips ant tilto, nušluos kopas, kaip mažą smėlio saują, apims gatves ir medžius, vilas ir žmones? Štai artinas prie mano lango ūžesys ir vanduo, jaučiu klaikų, sūrų siaubo kvėpavimą, kuris atima man orą, galvoju apie visuotiną mirtį, apie žmones, apie žmogų ir — šypsaus.

16

Tai nebuvo Baltijos naktis — ir tebus palaimintas Viešpats. Savo liūdėjime užmirštu žmones ir žinau tik save. — Bet šiandien esu gera ir pavargusi, šiandieną gailėčiaus paskendusios skruzdės ir negalvoju apie save. Esu tik pavargus, taip, esu pavargusi labai. Nepakeliu saulės spindulių, lyg jie yra deganti sunki našta; nė pušų kvapo, nė muzikos nepakeliu.—

— Ko žvalgais, lyg būtum pametus savo gyvybę? — Man, rodos, kad tu kasdieną nyksti: tu atiduodi kraują ir dvasią popieriui. Knygos įgauna gyvenimą, kurį atima iš tavęs. — Emilis yra visuomet, jis visada rūpinas, užsigauna, nueina ir grįžta.

— Nežinau. — Aš nieko nežinau, esu pavargus ir tykiai ilsiuos ant balto suolo tarp dviejų pušų. Mano draugas šypso ir kalba daug linksmų dalykų — jis gyvena už mane.

Matau. Matau ir stojuos, esu užmiršus visą nuovargį, išdidumą ir šventą knygą.

— Ne, eisiu viena, — sakau ir einu. Einu, sutinku pasveikinimą iš tolo, gilų nusilenkimą, einu liepsnojančiu veidu, lyg į jį krinta visi saulėlydžiai.

Palaiminga vėsuma yra visur, pušys ir muzika. Nežinau, kur einu — Visi keliai veda į liūdesį, visi keliai. Štai stoviu parko pakraštyje, kelyje į kurį suplaukia visi takai iš muzikos miško. Laukiu. Įvyks stebuklas, žinau, įvyks stebuklas.

Laukiu.

Muzika košias pro pušis, prislopinta ir tyli. Laukiu. Ką žino Wagneris, ką žino jūra, kad laukiu stebuklo. — Mano protas juokias ir širdis tiki.

Penkios minutės. Dešimts minučių. Vienuolika. Vienuolika minučių arba tiek amžinybių.

Matau artėjantį. Manau — galima išeiti iš proto, galima sudegti savo širdy.

Artėja — ir mano rankos dreba.

Kada aš pabusiu iš sapno?

— Tamsta viena.

Tai nėra sapnas, vargšas kūdiki, tai nėra sapnas! Tai yra stebuklas, tai yra tikruma. Juk visais amžiais atsitinka tai, kad Ji prikelia numirėlius.

Jeigu aš galėčiau paklausyti svetimomis ausimis, paklausyti iš tolo mūsų abiejų balsus — nes dėl mano širdies mušimo ir rankų drebėjimo, man rodos, kad kalbam dusliai, trūkinėjančiai. Ne, man tik rodos taip, tik rodos. Žinau, jis kalba paprastai ir ramiai.

Žiūriu į dobilą pasvirusį švarko atlapoj, žiūriu į jo rankas ir bijaus akių. Jis žvalgos, į žemę ir į pušų viršūnes, žiūri jis ir kalba, kad atėjo čia netyčia — ieškojo tako. Tako. Aš nežinau, kokio tako ieškojo jis — į šitą kelią susibėga daug takų.

Kalbam apie viską. — Ne, aš tyliu ir klausaus. Pro pušis košias muzika, ūžia jūra. Klausaus. Toj kalboj yra ir vėjas, ir miesto gyvenimas, ir atostogos. Atostogos tolimuos kraštuos. — Pietuose, prie palmių jis ilgėjos pušų, — ir praeinant paglosto seną pušį.

— Palydėsiu, — sako kažkada — nežinau, kada pasako tai — aš nebepažįstu laiko. Gal būt esu perdaug turtinga, perdaug turtinga ir išsigąstu.

Ir tada jis kalba apie vieną pasaką, vieną iš tų pasakų kurios ima iš manęs kraują ir gyvybę. Yra rašyta ten apie likimą, kuris laiko rankose vadžias, o arkliai įsiutusiai lakina.

Čia yra atsisveikinimas. Neklausiu, ar dar kada sutiksiu taip, kaip dabar, neklausiu: daiktai, kurie atsikartoja du kartus—nebesivadina stebuklais.

Kad ryt vakare turiu išvažiuoti — pasakau. Ir niekuomet neištarsiu, ką visuomet galvoju:

— Nežinau, koks Tamsta iš tikrųjų — bet tokį pasitikėjimą turiu tik Dievui ir Tamstai.

17

Arkliai lekia, publika ploja ir juokias, jūra abejingai ūžia. Vienas arklys nusilaužia koją, vienas raitelis prisitrenkia, ir lenktynės tęsias. Ką reiškia vienas arklys, vienas žmogus.

— Kaip tu gali taip ramiai žiūrėti į tą laukinę pramogą? — Emilis nekantrus ir piktas, jis norėtų išvaikyti žmones.

Skausmas daro žiauriu. Aš nieko nesigailiu. Ne — kitą kartą pasijuokčiau iš žmogaus, kuris laisvai trokšta pinigo ir garbės, ir apverkčiau arklį, atvestą per prievartą. Tai kitą kartą, kasdien — visada — dabar nematau nieko.

Matau žvilgsnius — greitus ir trumpus, kaip 16 takto dalių. Tai yra daugiau, negu visas pasaulis — bet šiandieną esu godi ir žiauri. Tai yra taip nedaug, o aš noriu visą, galingą, plačią sielą užvaldyti.

Bet čia ateina teisybė ir savo geležiniu stilium rašo! — Ne!

Aš taip gi šaukiu ne! Aš nenoriu teisybės! Esu kūdikis pražiopsojęs, pravėlinęs savo žaidimų metą ir nūn žaidžiu karališkom svajonėm, kaip akmenukais pajūry. — Viešpatie, uždėk Tu ant tų svajonių savo rezoliuciją: „Teišsipildo“.

Negalima. Tai yra negalima, žinau. Yra dalykų, kurių ir Dievas negali — kitaip Jis turėtų griauti Pats savo įstatymus.

Lekia arkliai, ploja žmonės ir tykiai, abejingai ūžia jūra. — Ir dabar, dabar matau, kad esu beprotė savo svajonėse.

Didelis gerumas, žmogaus gerumas, keli žodžiai, keli žvilgsniai. Ir laiškai — mano laiškai iš pietų ir iš šiaurės. Laiškai žmogui, kuris apkeliavo pasaulį — laiškai iš mano uždaro kambario. Prie palmių jis ilgėjos pušų — ir aš kalbu apie palmes, kalbu apie kalnus ir saulę—nemačius jų.—Juokiuosi, aš juokiuosi.

Beprotybė!

Ir vistik — aš lenkiuosi beprotybei, kuri renka dažus ir vizijas, beprotybei, kuri nutraukia simfoniją jos nemarybės gimimo valandoj, lenkiuos tokiai, kuri neša per vandenynus drąsias sielas. Ir lenkiuos jai, kuri maitinas mano širdies krauju, mano dvasios ramybe, bet kuria pasakas ir legendas.

Tegu bus garbė Tau, Viešpatie.

JUOZAS ŽAGRAKALYS

Pranas Dovydaitis

Tolimam Zarasų krašte, Stelmužės dvaro centre, stovi gal jau visą tūkstantį metų sulaukęs ąžuolas. Jis laikomas drūčiausiu Lietuvoje ąžuolu. Karštesnės galvos kartais pasididžiuodamos aiškina, kad tai drūčiausias ir visoje Europoje ąžuolas. Šių metų vasarą Prof. Dovydaitis, berods, antrą kartą aplankė šitą ąžuolą. Ir tuo metu man kilo mintis, kad Dovydaičio asmenyje katalikiškoji Lietuva turi kitos rūšies ąžuolą, dvasios uolą, kuri saugo katalikišką mintį nuo ateizmo bangų, kaip tas Stelmužės ąžuolas su savo draugais, parko medžiais, saugo senutę bažnytėlę nuo stiprių šiaurės bei vakarų vėtrų.

Žinoma, būtų perdaug siaura į Dovydaitį žiūrėti vien kaip į religijos ir idealistinės pasaulėžiūros gynėją, jo darbai apima daug platesnius dirvonus, ypačiai grynojo mokslo ir tautinės veiklos srityse. Šitoje vietoje užtenka prisiminti, kad dar 1906 m., nutraukęs mokslą Veiverių mokytojų seminarijoje, tais mūsų tautinio sujudimo laikais, imasi vesti pirmąją Višakio Rūdos lietuvišką pradinę mokyklą, neatsižvelgdamas į pavojų, kuris tuo laiku grėsė iš rusų valdžios. O ir įstojęs į Maksvos universitetą iš pat pradžių buvo tiesus ir nedvejojantis susipratęs lietuvis, lietuviškos spaudos ir organizacinio veikimo darbininkas. Toks jis liko didžiojo karo metu, toks pat ir 1918 metais pasirašydamas Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo aktą. Savo darbu tautiškoje dirvoje jis neapvylė nė nepriklausomos Lietuvos, esame tikri, jog neapviltų ir nepriklausomybės netekus, nes nendrės charakterio niekada nėra parodęs ir vijūno takais nevaikščiojęs.

Bet man šioje vietoje rūpi kiek platėliau nušviesti, bent trumpais bruožais, Dovydaičio nuopelnai Lietuvos katalikybei ir iš dalies mokslui.

Louvaino lietuvių katalikų studentų vėliava yra laikoma pirmoji ateitininkų vėliava, čionai ir Fryburge ieškoma ateitininkų gimimo metrikų, o jau 1911 m. liepos 15 d. į Lietuvių katalikų studentų sąjungos valdybą išrenkami pirmieji pasauliečiai — Dovydaitis, Draugelis, Kaunas. Dovydaitis pirmininku. Į šitą vietą jis pakliuvo nepripuolamai, nes jau 1910 m. pabaigoje ateistiškai nusiteikusiems „Aušrinės“ redaktoriams įvarė pamatuotos baimės ir materializmu persisunkusioje tuometinėje studentijoje sukėlė

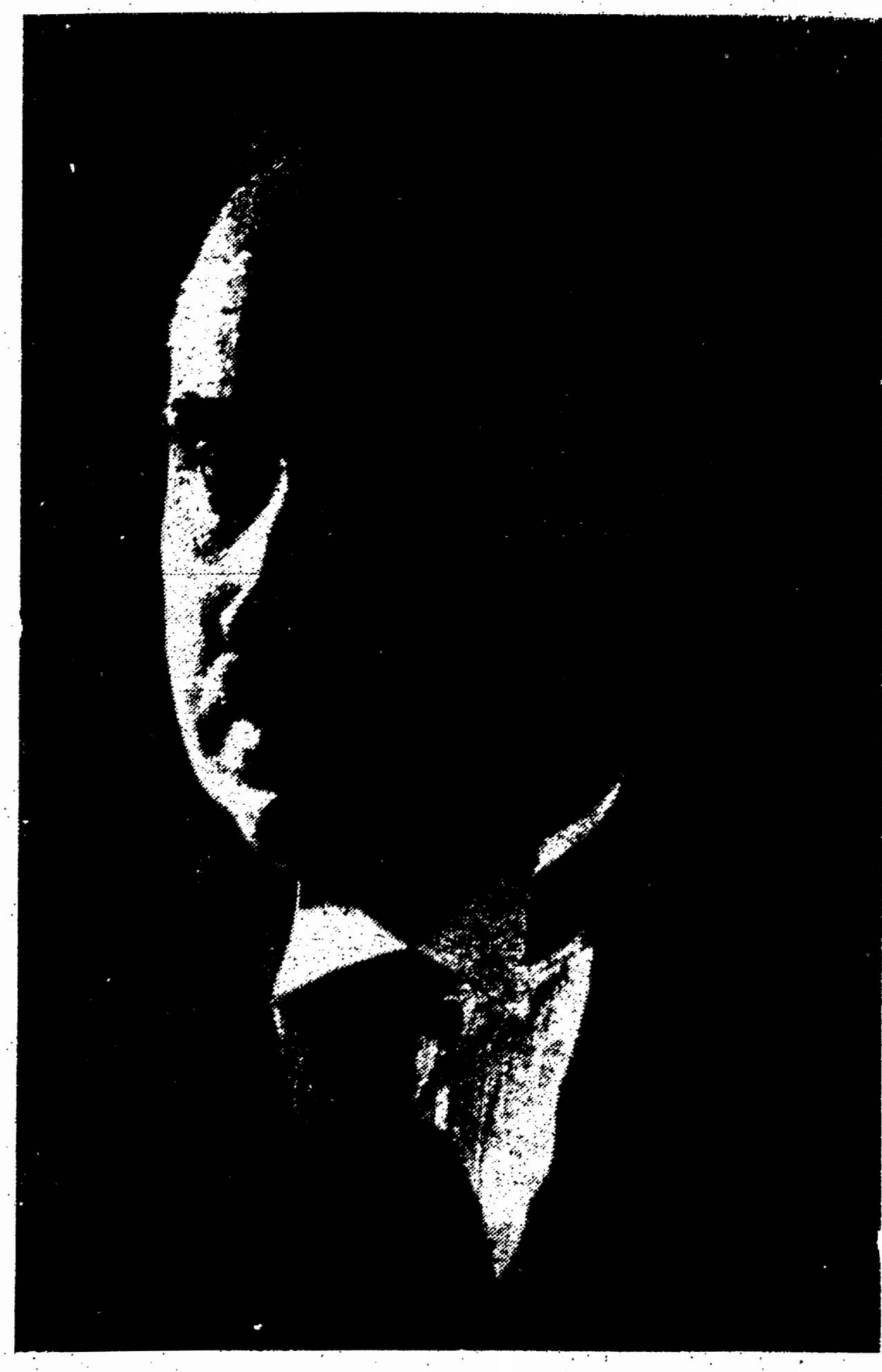

Dr. Pr. Dovydaitis.

nusistebėjimo savo drąsiu „atžagareivišku“ straipsniu „Tikėjimo elementai žmogaus gyvenime.“ Šičia nuvožęs kaukę aušrininkams parodė tikrą kelią katalikams į reikalą įsteigti savą laikraštį moksleiviams bei studentams.

Taip 1911 metais gimė „Ateitis“. Ir čia Dovydaitis pirmasis savo ideologiniu įžanginiu straipsniu „Trys pamatiniai klausimai“. 1912 metų pirmame numery vėl pradeda didelį savo straipsnį „Žinojimas ir tikėjimas“, kuris anais laikais turėjo nepaprastos svarbos atsimenant, kokie ledai tada teko pralaužti besimokančioje jaunuomenėje, užburtoje pirmeiviškumo čiulbėjimais. Taip „Ateities“ vienu iš pastoviausių bendradarbiu Dovydaitis nuo pirmojo numerio liko iki šios dienos, kada net pats ją redaguoja.

„Ateities“ pasirodymas tuo metu nebuvo koks nors eilinio laikraštėlio išėjimas, bet ji pasidarė centru, apie kurį susispietė visa idealistinės pasaulėžiūros jaunuomenė, brendo ir plėtojosi, tautiškai sąmonėjo, religiškai tvirtėjo. Ir jeigu nepriklausomybės atgavimo pradžioje būriai ateitininkų stojo į savanorių eiles, tai daugelis „Aušrinės“ gerbėjų užsirišo raudonus raiščius.

Dovydaitis nesitenkino stiprindamas ateitininkų spaudą savo nuolatiniu darbu, bet jis ėmėsi kurti ir pačią ateitininkų ideolo-

giją ir jiems vadovauti. Neapseidavo, atsimenu, nė vienas ateitininkų suvažiavimas, kuriame nebūtų Dovydaičio su gilios minties paskaitomis, kai kada gal ir per sunkiai mūsų minkštoms galvoms įkandamomis, bet iš jo žodžių trykšdavo tokia tvirtybė, jog ir mus jaunuosius tokiu pat pasiryžimu užkrėsdavo.

Nė kiek nemenkesnės vertės yra jo materialinis rėmimas bestudijuojančių mūsų universitete. Atrodo, kad ir čia Profesorius turi didesnius tikslus, negu eilinis į mokslą išleidimas, jam ypačiai rūpi parengti tinkamų savo darbui talkininkų. Jo dosnia ranka besinaudojantieji gal ir nevisada tinkamai įvertina savo šelpėjo pastangas, o rodos, jam būtų didžiausias atpildas, kad jo remiamasis išaugtų į veiklius kultūros darbininkus ir jo nešamos naštos pavaduotojus.

Tik pažiūrėkime į Dovydaičio kūriamųjų žurnalų kelius, tuojau įsitikinsime, kad jo didžiausias rūpestis yra laikraštis pastatyti tinkamoje aukštumoje, o atsiradus atsakančių darbininkų, jiems perduoda tolimesnį leidimą bei redagavimą.

Taip atsitiko ir su „Naujaja Vaidilute". Dovydaitis, matydamas gyvą reikalą moksleivėms mergaitėms atskiro laikraščio, imasi savo atsakomybe 1921 metais išleisti „N. Vaidilutę", ir ją tol redaguoja, kol atsirado kitų, jau iš pačių moterų tarpo, kurios sekmingai galėjo tęsti jo pradėtąjį darbą ir ugdyti žurnalą padarydamos jį moterų šviesuomenės žurnalu. Jo redagavimo metu „N. Vaidilutėje" uoliai bendradarbiavo didžioji mūsų pedagogė a. a. Marija Pečkauskaitė, kuri gabia savo plunksna daug mergaitėms rūpimų klausimų išsprendė. Mes žinome taip pat, kad Dovydaitis sugebėjo jai nemažą sumą išmokėti honoraro pavidale, žinoma, ne iš gautos prenumeratos.

Dar 1918 metų pat pradžioje pradeda leisti pedagogikos žurnalą „Lietuvos mokyklą", apie kurį ima spiestis tuo metu valdantieji plunksną gabesnieji mūsų pedagogai ir gvildenti įvairius auklėjimo klausimus. Rodos, 1918 metais, kada karo audros įsisiūbavusios ūžavo po mūsų kraštą, tokią naujieną reikėtų su dideliausiu entuziazmu sutikti. Bet man teko vieno auklėtojo knygyne užeiti iš tų metų „Lietuvos mokyklą" dar po šiai dienai nesupiaustytais puslapiais... Šiandie „Lietuvos mokykla" jei ir puošniais viršeliais pasidabinusi, ir didesnio formato ir iš viso talpesnė, bet ji turi nesulyginamai daugiau ir darbininkų bei rėmėjų.

Žurnalui „Logos" pasirodžius, jau pirmuosiuos jo sąsiuviniuos mes randame toli gražu ne po vieną Dovydaičio straipsnį ar tai originalų, ar sulietuvintą. Ir čia Profesoriaus plunksnos gabumas pagauti aktualius klausimus tuojau pasireiškia, kaip tai „Ar esama tautinės filosofijos", „Darvino pozicija į tikėjimą", „Gamtos mokslas ir metafizika" ir t. t.

1924 metais parengdamas Teol.-Filos. Fakulteto leidžiamą religijos mokslo žurnalą „Soter" ir vėliau jį keletą metų reda-

guodamas Dovydaitis realizuoja savo svajonę sukurti trijų mokslo sričių gamtos mokslo, filosofijos ir religijos — periodinę literatūrą. Pirmame „Soter“ numeryje Redakcija paaiškinusi pavadinimo reikšmę, be ko kito, sako: „Krikščionių Sôtèro — Kristaus — nepriėmus ir nepriimant visoms tautoms per tikrąjį Sôtérą, žmonija palieka suskilus į krikščioniškąją ir nekrikščioniškąją bei antikrikščioniškąją. Šių dviejų frontų kovoj ir mūsų „Soter“ turi tikslo, apsišarvojęs šių dienų mokslo pažinimu, ramiai dalyvaut sprendžiant anuomet Kristui duotą klausimą: „Ar tu esi tasai, ar mes kito laukiame?“ Ir į bendradarbius Redakcija kviečia ne tik universiteto teologus, istorikus ir filologus, bet taip pat ir visus inteligentus, kas kaip išgali. Šios mintys yra itin charakteringos Dovydaičiui, kuris visa siela rūpinasi įtraukti pasauliečius mokslininkus į apologetinį darbą, nebūtinai, žinoma, tiesioginiu būdu.

Šia proga tenka paminėti jo redaguotame „Soter“ (Vėliau perėmė tą žiurnalą iš Dovydaičio redaguoti Prof. Dr. Malakauskis) randame paties Redaktoriaus nepaprastai įdomiai nušviečiamų religijos klausimų, susijusiu ar tai su istorinėmis žiniomis, ar su kitais mokslais, kuriuos pravartu paskaityti kiekvienam eiliniam inteligentui. Ir Dovydaičio straipsniai čia lengvai, su tam tikra intryga parašyti, kad pradėjus skaityti, nuobodžiauti nereikia. Pav., „Etimologija ir sąvoka žodžio — religija“, „Religijų lyginimas seniau ir dabar“, „Apie priešistorinio žmogaus religijos pėdsakus Europoje“, „Kalėdų šventės kilmė ir plėtotė“ ir mokslininkų gyvenimo apžvalgos. Jo raštuose rasime tokių žinių, kurių gal niekada neišgirsime nei bažnyčiose iš sakyklų, nei klasėse iš kapelionų lūpų, o vis dėlto kiekvienam katalikui naudingų ir savaime įdomių, kaip, sakysime, Kalėdų šventės kilmės istoriniai bruožai.

Bet didžiausią savo energijos dalį, o gal ir pinigų, Profesorius sudėjo į savo leidžiamą ir redaguojamą „Kosmo“ žurnalą su iliustruotu populiariu skyrium „Gamtos draugas“. Šis žurnalas pradėtas leisti 1920 metais ir per šitą laiką yra išvaręs nepaprastai gilią ir plačią kultūros vagą mūsų mokslinėje literatūroje. Jis sugebėjo suspiesti apie save didžiausią mokslininkų būrį, net įvairių nusistatymų ir skirtingų pažiūrų, bet kuriems nuoširdžiai rūpi gamtos mokslo pažanga bei jo populiarinimas. Čia turim pastebėti, kad „Kosme“ bei „Gamtos drauge“ rasime labai daug iš Lietuvos gamtos arba mokslo bei darbo įstaigų aprašymų. Čia savi mokslininkai, jaunesnieji ir senesnieji, skelbia savo tyrinėjimų davinius. Pats Redaktorius didėliausiu kruopštumu stengiasi informuoti apie naujausius laimėjimus gamtos mokslų srityse, apie atskirus gamtininkus, jų pažiūras į religijos santykius su mokslu arba patį mokslininko reikalingumą. Ypačiai jam rūpi gamtos meilę įdiegti mūsų jaunajai kartai, užtat, „Gamtos Draugas“ eina kartu priedu prie „Ateities“.

Apie Dovydaičio prisirišimą prie žurnalo leidimo Prof. S. Kolupaila taip nusako — Šiandien „Kosmo“ redaktoriui gamta yra virtusi „Dievo knygomis“, kaip sako šv. Augustinas, kurios kiekvienas daiktas — gyvas ir negyvas — jo akyse turi išreikštą savy Dievo kuriamosios ir palaikomosios Dvasios žymę. (Kosmos, 920-1930, 258 pusl.)

Nelengvas „Kosmo“ ėjimo kelias matyti ir iš jo sąsiuvinių storumo. Mes rasime be „Gamtos draugo“ ir 16 pusl. (pav. Nr. 4 (32) ir 360 pusl. Nr. 7-12 (34). Negana, kad reikia žurnalas redaguoti, bet priseina ir bendradarbiai medžioti, ir straipsniai perskaityti (taip, kad ne visada lengva ir perskaityti, ištaisyti korektūras, spausdinimą prižiūrėti, o gal kada ir administruoti. Ir vis tai vienam žmogui, redaguojančiam keletą laikraščių ir nemažą dalį pačiam jų prirašančiam, universitete dėstančiam, visuomeniniame darbe dalyvaujančiam ir eilę kitų darbų turinčiam. Vien pavartčius Dovydaičio redaguotus ir teberedaguojamus laikraščius, sunku darosi suprasti, iš kur tas žmogus imasi sau tiek energijos, ištvermės ir žinių. Nenorėdamas patikėsi, jog Dievo ranka padeda skruzdei darbininkei.

Pradėjus leisti Lietuvišką enciklopediją, Dovydaitis yra pakviečiamas vice-redaktorium, kurias pareigas eina iki šiai dienai. Nors tai irgi nemažai laiko atima, bet kadangi Dovydaitis ir taip yra „gyva enciklopedija“, tai jo dalyviams šiame darbe yra nemaža parama pačiai enciklopedijai ir laidas katalikiškai visuomenei, kuri ją prenumeruoja, kad nepasitaikys religiją užgaunančių straipsnių.

Dar žodelytis dėl jubiliato būdo. Jis yra tiesus, atviras, kietas, jokių sunkumų nepalenkiamas, o tai vienas iš geriausių laidų jo pasirinktam darbui tesėti. Nors amžius ir krūva atliktų darbų yra įspaudę savo žymes į jo nervus, bet vis dėlto Profesorius yra likęs visiems prieinamas, sukalbamas, malonus, juokaujantis ir ypačiai gausus vaizdingais palyginimais. Dosnus vargstantiems, užjaučiąs kenčiančius.

Nepaprasto religingumo žmogus. Šita jo dorybė, kaipo pasauliečiui mokslininkui, teikia ypatingos vertės. Rodos, turėtų būti gražiausias pavyzdys mūsų jaunuomenei, bet deja, čia šiek tiek tenka nusivilti. Prieš keletą metų yra tekę matyti Profesorių einantį prie Dievo stalo kartu su jaunučiais mūsų moksleiviais, kai tuo tarpu keli jauni daktarai, jau iš po jo rankos išėję, atvykę į tas pačias iškilmes, likosi nuošalyje. Ir tai darė nepaprastai disharmoningą reginį. Bet jeigu mūsų jaunieji katalikai inteligentai, nors kai kada ir su labai plačiomis pretenzijomis į vadovaujančias eiles, pamirš nuolatos priimti Kristų į savo širdis, tai jų, kaip katalikų darbas, niekada negalės būti vaisingas ir visada kabos pavojus liktis „žvangančiu variu“.

Dovydaitis yra ordinarinis profesorius, už jo mokslo darbus jam suteiktas daktaro laipsnis. Bet šitų titulų jis nėra reikalingas

PROF. DR. DOVYDAITIS

Kur aš mažas augau, koks aš buvau ir ką veikiau

(Truputis mano gyvenimo ataudų, suverptų iš mano mamutės pasakojimų ir mano paties ankstybiausių atsiminimų)

Šių metų „Ateities“ 12-me sąsiuviny aš daviau šiek tiek manojo gyvenimo retai apmestų metmenų, į kurias po pluoštelį ataudų — vienur retesnių, kitur tankesnių — yra įaudę, į mano 50 metų amžiaus sukaktį atsiliepusieji mano geri pažįstami iš senesnio laiko ir mano šių dienų kolegos universitete, būtent: mano pirmasis (Višakio Rūdos mokyklos) mokytojas J. Paltanavičius, mano pradedamosios mokyklos vienlaikis ūkininkas J. Blonskis, mano kaimynas, mokinys ir kolega Dr. A. Puodžiukynas, mano vienlaikiai Veiveriuose kun. M. Krupavičius, M. Miliukas, V. Žiūrys ir M. Mikelkevičius, mano bendradarbis Vilniuje

---

užtenka paminėti — Pranas Dovydaitis ir jau kiekvienas jį žinos, kiekvienam susidarys tikras vaizdas apie žmogų, iš prigimties Dievo gausiai apdovanotą, plataus masto mokslininką, mokslo populiarizatorių, gabų plunksnos darbininką, nepaprastai darbui atsidėjusį vyrą, tolerantingą organizatorių, visuomenininką, darbais apkrautą žmogų. Iš tikrųjų ima baimė, kad tas didis darbas nepalaužtų jo jėgų, o jo vietoje atsakančio pavaduotojo, deja, dar neturime.

Biografinių žinių apie Prof. Dr. Praną Dovydaitį mūsų spaudoje jau buvo patiekta, jų yra ir 1930 m. jubiliejiniame „Kosmo“ numery, tad jas šioj vietoj ir išleisime, tik norėtųsi labai, kad apie šitą mokslo ir religijos ramstį būtų išleista plati monografija; o jo gyvenimas turiningas, surištas su mūsų tautiniu atbudimu ir katalikiškos inteligentijos stiprėjimu ir sparčiu augimu. Daug medžiagos iš savo gyvenimo ir pats Jubiliatas šiandie mums dar galėtų patiekti.

Naujosios Vaidilutės Įkūrėjui ir Ugdytojui sukaktuvių proga paprašykime Aukščiausiąjį suteikti jėgų dar ilgiems kūrybingiems metams, o patys pasirįžkime ir ištęsėkime eiti jo praskintu keliu.

(„Vilty“) L. Gira, mano bendradarbis Kauno „Saulės“ gimnazijoj vokiečių okupacijos laikais Panevėžio vyskupas K. Paltarokas, ir universiteto kolegos profesoriai K. Pakštas, St. Šalkauskis, vysk. M. Reinys ir S. Kolupaila.

„Naujosios Vaidilutės“ skaitytojoms aš pats norėčiau duoti ir šiek tiek ataudų, bet tik iš trumpo, nes tik iš paties pirmojo, priešmokyklinio mano gyvenimo laikotarpio. Darau tai pasiremdamas mano mielosios motutės suteiktomis žiniomis ir mano paties pačiais ankstybiausiais atsiminimais.

Mano gimtinė — Runkių kaimutis.

Girios tamsios, jūs galingos!
Kur išnykote, plačiosios!?
Maironis

Tų Lietuvos girių, kurias taip neprilygstamai vaizdingai aprašė mūsų Daukantas ir kurias taip jausmingai apdainavo mūsų Maironis, jau beveik nebeliko. Kur-ne-kur dar Lietuvoj likę didesni girių plotai tėra senųjų laikų didingų, nepraeinamų Lietuvos girių skurdžios, nykios liekanos, lyg koki išblyškę praeities šešėliai.

Viena didesnių (Nepriklausomoj Lietuvoj pati didžiausia) tokių girių liekanų dar yra senosios Sudavijos, dabartinės Suvalkijos miškų masivas kairiajame Nemuno šone, pietvakariuose nuo Kauno, kurio eksploataciniai centrai yra Jūrės ir Kazlų Rūdos geležinkelio stotys (Kauno-Virbalio ruožas).

Šiame tat miškų masive, berods jau vakariniame jo pakrašty, 35 kilometrų atstume nuo Kauno (tokiame, kaip ir pati Kazlų Rūda) ir 7 km nuo Kazlų Rūdos žiemių-vakarų kryptimi (14-me km prie siaurojo, dabar keleiviams vežti nenaudojamo, geležinkelio Kazlų Rūda—Pavilkijys) tūno miške įsiterpęs mažas Runkių kaimutis. Kaimo branduolį sudaro tik 4 smulkūs ūkininkai; be jų, kaimui pridera dar ir kiti 4 ūkininkai, kurių sodybos išsimėčiusios tame pačiame miške, arčiau ar toliau nuo branduolio. Mano gimtinė randama Runkių kaimo branduoly.

Runkių kaimo istorija siekia atgal ne toliau, kaip kokį šimtą metų, veikiausiai gal dar ir mažiau (nors kaime likę atsiminimų apie „švedų“ laikus). Jo vardas turėtų eit nuo kokio Runkiaus; bet iš kur tas, tikras ar tik spėjamas, Runkius čia buvo atsiradęs, taip pat aiškių tradicijų nelikę. Gal būt jis buvo čion atsikėlęs iš tokio Lietuvos krašto, kur „ranka“ tariama „runka“? Gal buvo baudžiavos meto pabėgėlis iš kokio užnemunės dvaro, kai jam buvo įgrisę dvaro prievaizdos nuolatiniai grąsinimai paimti jį į „runką“?... Kartą nugirdau Runkių žmones kalbantis, kad seniau Runkių kaimo vieta buvusi vadinama Šiekštatakiu (tipingas lietuviškas girininkiškas žodis: šiekštomis [=išgriuvusiais, vandeny ir dumble įmirkusiais medžiais] einąs takas). Už puskilometrio nuo Runkių kaimo branduolio, prie Judrės upelio įsi-

kūrusios dvi sodybos turi ir savo atskirą vardą: Prūsokai. Šis vietovardis rodo, kad čia esama kažkokio ryšio su prūsais.

Runkių kaimo branduoly trijų ūkininkų sodybos stovi draugėj, o vieno atskirai. Ta atskiroji sodyba — tai ir yra Dovydaičių sodyba. Seniau ji, rodos, taip pat buvo atskirai miške, ir tik vėliau iš miško išlindo ir susijungė su kaimu, kai buvo iškirstas, ją nuo kaimo skyręs, miško rėžis.

Dovydaitynės seniau būta visai mažo sklypelio miške; paskui dirbamos žemės sklypelis buvo kiek padidintas, prakertant aplink mišką. Bet trobos vis laikėsi arčiau girios; dėl to buvo kartas nuo karto perkeliamos į pagirį. Mano augimo metais Dovydaitynės lauko jau būta apie 12 margų (apie 6 ha). Pirmiau jos būta daug mažiau.

Mano gimtinės girias sudaro didumoj pušynai ir eglynai. Tat žemė čia lengva, didumoj smėlis. Iš tokios nederlingos žemės tenka maitintis ir visiems gininkams, kurių sodybos įsikūrusios prakirsto miško prošvaistėse, didumoj arčiau prie miškus skriodžiančių ir šiekštų prigriuvusių, upelių. Abipus upelių, paprastai, esti pievos, taip pat nelabai kokios, nes samanų priaugusios. Runkių kaimo upelis — Judrė — teka per Prūsokų lauką ir Runkių branduolio galulaukiu. Judrė savo vandenį atiduoda Višakiui, Višakis—Šešupei (prie Pilviškių), Šešupė—Nemunui. Šie ir kiti (Jūrė, Pilvė) Šešupės intakai teka tolyn nuo Nemuno; tik Šešupė jų vandenį atsuka į Nemuną. Ta vieta, kur Judrė įteka į Višakį, vadinama Judrės Rūda. Čia pat ir bažnytkaimis Višakio Rūda. Nuo Runkių iki Višakio Rūdos apie 5 km Rūdos vardas šioj apylinkėj dažnas, nes čia seniau kasdavo geležies rūdą ir primityviais būdais kaldavo iš jos geležį. Dažnas čia ir Būdos vardas (Griškabūdis, Mockabūdis, Pranckabūdis ir kt.), nes seniau giriose žmonės statydavosi būdas ir jose gyvendavo miškuose darbus dirbdami (dervą degdami, pelenus gamindami ir pan.).

Runkiai administraciniu atžvilgiu

Dabar, ir kiek aš atsimenu, Runkių kaimas priderėjo visuomet tai pačiai Višakio Rūdos parapijai. Bet valsčius keitėsi. Dabar Runkiai Kazlų Rūdos valsčiaus; prieš tai jie buvo Višakio Rūdos valsčiaus (tas pats valsčius, tik jo centras nukeltas į Kazlų Rūdą). Rusų laikais mano atminime Runkiai buvo Veiverių valsčiaus (apie 20 kilometrų atstume). O dar seniau, Runkių valsčius buvęs dar toliau, kažkur Jokimišky, pas Garliavą. Ir parapijos centras seniau buvęs toliau — Zapyšky (apie 20 km). Višakio Rūda seniau buvo tik Zapyškio filija. O baudžiavas Runkių kaimo gyventojai eidavo Marvos dvarui (pačioj pakaunėj). Taigi, ir į bažnyčią, ir į valsčių, ir į dvarą seniau būdavo Runkių gyventojams tolimas kelias.

Mano seneliai ir jų vaikai

Runkių kaimo tikrasis ar tik legendinis Runkius neturėjęs vyriškos padermės, dėl to ir jo pavardė čia išnykusi, nes sodyba tekusi žentui ar žentams. Iš kur į Runkius atsikėlė tie Runkiaus žentai, atseit vėlesni to kaimo gyventojai, tame skaičiuje ir Dovydaičių protėvis, žinių neturiu. Aš atsimenu tik mano senelį bei senelę ir jų vaikus, t. y. mano dėdes ir tetas. Tikra dar ir tai, kad mano senelio brolis Konstantinas buvo iš Runkių nuėjęs gyvent kažkur apie Šakius.

Mano senelis buvo vardu Jurgis, o senelė — Ona iš namų Urbanavičiūtė. Ji į Runkius buvo parvesta iš Katinų (Katiniškės) kaimo, tos pačios —Višakio Rūdos — parapijos, bet jau iš palaukės, arčiau prie Griškabūdžio.

Mano senelių turėta gausi šeima: aš atsimenu turėjęs penkis dėdes ir tris tetas. Mano tėvelis Motiejus, rodos, buvo vyriausias. Tat jis ir namus buvo paveldėjęs, kitiems savo broliams ir seserims kiek pamokėdamas, rodos, po dešimtį kitą rublių. Mano tetos buvo visos ištekėjusios, o dėdžių du (Vincas ir Matas) buvo išėję Amerikon, vienas (Izidorius) gyveno Nendrinių kaime Pilviškių val. (pašešupy), vienas (jauniausias Juozas) po karo tarnybos buvo pasilikęs Rusijoj, ir vienas (Povilas) buvo ilgai nevedęs ir gyveno namuose prie tėvelio.

Mano gimdytojai

Mano senelės brolis (Urbanavičius) iš Katinų buvo nusikėlęs gyvent į gretimą Pilviškių parapiją, į Šiaudiniškės kaimą, prie dabartinės Bagotosios geležž. stoties. Čia jis gražiai gyvenęs. Kaimynystėj, Timinčiškės kaime, gyveno ūkininkas Bunkartas (apie 15ha), turėjęs dukterų. Jų vyriausią Mariutę Urbanavičiai pradėjo prisispyrę piršt mano tėveliui, jau ne pirmos jaunystės kavalieriui (Seniau ir kariuomenėj ilgiau tarnaudavo; o mano tėvelis buvo kariuomenėj atitarnavęs). Piršlybos pavyko ir Marijona Bunkartaitė ištekėjo už Motiejaus Dovydaičio į Runkius. Juodu tat ir buvo mano gimdytojai.

Bet „N. Vaidilutės“ skaitytojoms, manau, smalsu ir šį tą daugiau sužinoti apie mano mieląją motutę, kuri dar tebegyva ir dar gana pajėgi (mano tėvelis jau miręs 1923 VIII 3). Tatai čia patieksiu pirmiausia jos pačios atsiminimų žiupsnį.

Mano motutė apie save ir aš apie ją

Ji gimus 1868 V. 31. Buvo pirmutinis Bunkartų vaikas. Trys Bunkartų dukterys po jos mirė, tat ji augo viena (brolis ir kitos seserys už ją buvo daug jaunesnės).

Visai jauna, tik 5 metų, dar išpažinties nerengta, buvo „padirmavota“ t. y. priėmė sutvirtinimo sakramentą. Katekizmo mokėsi pas kun. Valaitį Pilviškiuose. Mokslo pabaigoj kunigas atsi-

nešė didelį pundą rožančių (visi buvo penkiolikiniai, suverti ant paprasto siūlo). Kas gerai klausimus atsakydavo, gaudavo rožančių. Ir ji egzaminą išlaikė ir taip pat gavo penkiolikinį. Tą rožančių ji ir dabar turi; nė karas jo nepražudė.

Mano mamutės krikštatėvis ir dėdė (motinos brolis) buvo Paažerių mokytojas. Jis atvažiuodavo į Bunkartus svečiuosna ir patardavo savo krikštaduktės nepradėt mokyt iš elementoriaus, bet leist pas jį į mokyklą. Tėvai pasigyrė kaimynams, kad jie jau rengiąsi dukterį vežt į mokslą pas „podį“ (Suvalkijoj krikštatėviai vadinami „podis“, „podė“; tai germanizmas iš *Pathe, Pathin*). Kaimynai ir kiti „geradėjai“ kaip pradės tėvams kalti ir patarimus duoti, kad mergaitėms mokslo nereikią. Bet Bunkartai vis dėlto Mariutę į mokslą rengė: pasiūdino žiponėlį pagal to meto „madą“ ir Spalių mėn. 2 d., važiuodami į Gižų atlaidus, nuvežė pas mokytoją. Visas „mokslas“ truko nuo Spalių m. iki Kalėdų.

Mat, tėvai kad ir nuvežė dukterį į mokyklą, bet prašė ją mokyt „ant maldaknygių“, nes iš to bent Dievui garbės būsią. Krikštatėvis tėvų prašymą išpildė. Porą dienų buvo nusivedęs į mokyklą, o paskui visą laiką mokinė išbuvo krikštatėvio namuose. Prie krikštatėvio tuomet gyveno, kaip patarnautoja, jo sesuo, taigi mokinės Mariutės teta. Tat ji ir buvo vyriausia Mariutės mokytoja ir išmokė skaityt ją iš knygų, be jokio elementoriaus. Tėvų programa buvo išpildyta, „mokslas“ baigtas, tat mūsų mokinę parsivežė atgal ir pristatė į kitokį „mokslą:“ ganyt ir visus kitus namų bei lauko darbus dirbt. O tų darbų buvo begalės, tai ne šiandien: reikėjo rankomis ir kulti ir malti, ir verpti ir austi. Kuldavusi su tėveliu (taigi tik dviese!) rytais, o maldavusi vakarais. Sunku buvo tais laikais... Šiandien, kuomet viskas nudirbama mašinomis, sunku įsivaizdint anų laikų ūkininkų ir darbininkų vargą.

Mano mamutė buvo didelė dainų mėgėja, juostų audėja. Mokėdama dainuot, mokėjo ir giedot. Buvo religinga, su rožančium niekada nesiskirdavo. Paūgėjusi eidavo į šermenis (budynes) giedot. Porą metų giedojo Pilviškių bažnyčioj, vadinasi buvo giedorka, arba, kaip anuomet sakydavo, „kantarka“. O į giedorkas anuo metu tikdavo ne bet kuri kaimo mergaitė. Tokia turėjo būt ne tik kiek pasimokiusi, kad galėtų iš maldaknygių paskaityt, ne tik turėt gerą balsą, bet ir dorovingumo atžvilgiu būti be mažiausio priekaišto. Suprantama tat, kad giedorkų „markė“ buvo aukšta ir kad jos piršlių neatsigindavo.

Dėl to ir dar visai jaunutę Bunkartų Mariutę Dovydaičių giminės Bunkartų kaimynai Urbanavičiai pradėjo piršt Dovydaičių Motiejui. Ji dar net nė ištekėjimo metuose nebuvo. Dėl to teko dar metus laukti. Ištekėjo, ne savo noru, bet varu išvaryta, tik pusaštuonioliktų metų teturėdama...

Bet kadangi ta dora maldinga mergaitė mylėjo Dievą, tai ir Dievas jos ištekėjimą laimino. Darbo kryžius jai, žinoma, nepa-

lengvėjo, jis net pasunkėjo, nes reikėjo taip pat ir toliau ūkio darbai dirbti ir dar motinystės pareigos eiti. Bet ir tam dvigubam kryžiui nešti jai kantrybės niekuomet nepristigdavo, nes ji jos sėmėsi iš nesibaigiamos versmės, iš Kristaus kryžiaus. Ir savo giedrios nuotaikos ji niekuomet nenustodavo, kad ir širdy daug kartybių tekdavo turėti.

Savo atsiminimus ir nuomones apie mano mamutę aš, prašomas, prieš trejetą metų esu surašęs ir įteikęs vienam mūsų literatui, planavusiam išleist veikalą apie Lietuvos įžymių žmonių motinas. Manau, kad tas mano darbas nebus dingęs ir netrukus bus išspausdintas. Tat šioj vietoj apie tai plačiau ir nekalbėsiu.

Truputis statistikos

Marijonos ir Motiejaus Dovydaičių vaikijoj aš buvau pirmutinis 15-koje. Deja, šiuo metu mūsų gyvų tėra 7 (5 yra mirę kūdikystės dienomis, šeštasis 6 metų (mergaitė) nuo epidemijos karo metu, septintasis 10 metų susižeidęs (Jonukas, nepaprastų gabumų), aštuntasis—Vincas—21 m. karo lauke sužeistas 1920 m.).

Mūsų šeimoj dominavo vyriškoji lytis: 15-je tik dvi mergaitės tebuvo. Ta vyriškoji lytis nepatikdavusi mūsų senelei. Kiekvieną naują šeimynos narį ji apžiūrėdavusi, ir konstatavusi, jog lyties esama vyriškos, originaliai pareikšdavusi: „Kad jį nogla! Ir vėl vaikas!“ O ji vis laukdavusi mergaitės, nes mergaitę esą geriau auginti...

Mano pirmasis žodynas

Pradėjau kalbėti metų suėjęs. Žodžius „mama“, „tėte“ ištardavau gerai. Bet kitus šeimos narius vadindavau jau savo „originališko“ žodyno žodžiais, būtent: senelį, kurį man liepdavo vadinti tėvuku, vadindavau ir šaukdavau: „tiuk“, senelę (liepdavo vadinti močele) — „fai“, krikštatėvį (podį) — „adi“, piemenuką Kaziuką — „vū“.

Šioks žodynas tekdavo taikint įvairiomis progomis. Su senele į rimtą konfliktą tekdavo sueiti tuomet, kai ji mane, žinoma, murziną kaip paršiuką, pačiupdavo nuprausti. Tuomet aš klykdavau: „fai nanà (= gana), fai nanà“. Bet apie senelę turiu ir gerų atsiminimų, kai ji man duodavo išgerti kažkokio, jos pačios padaromo šnypščiančio skystimo arba ant cukraus užlašindavo „dropo“. Šiandien man bent kiek numanant, iš ko tas skystimas buvo daromas ir kas buvo tas „dropas“, atrodo, kad tas „čestavojimas“ vaikui buvo nelabai tinkamas.

Antras atvejis, kuomet dažnai tekdavo vartoti mano leksikono vienas žodis, tai kai pamatydavau piemenį Kaziuką galvijus iš girios pargenant. Tuomet pasileisdavau bėgti priešais šaukda-

mas: „Vū, vū!“ Piemenukas mane užkeldavo ant buliuko ir pajodindavo. Tai man labai patikdavo. Dėl to visuomet ir kurdavau pargenantį piemenuką pasitikti.

Piemens „krikštas“

Jau bent kiek paūgėjęs, atmenu vieną atsitikimą iš senelės santykių... su piemeniu (su kitu, ne su Kaziuku). Buvo pavasario popietė. Mūsų troboj moterys verpė. Jų miklūs pirštai vikriai pašiojo iš kuodelių linus ar pakulas, jų kojos mynė pakojas, pakojos klapsėjo, rateliai burzgė, špūlės dūzgė, verpėjos linksmai šnekučiavosi ar daineles niūniavo. Verpėjų buvo dvi ar trys. Tarp jų mano mamutė ir senelė.

Verpėjoms taip bedirbant, gakt į trobą įžengia galvijus parginęs piemuo. Jis įžengė geros nuotaikos ir puikios savijautos lydimas, kad pirmoji jo ganiavos diena buvo jam gerai nusisekusi. Bet piemeniui vos slenkstį peržengus, mitriai nuo ratelio pakyla senelė, čiupt už puoduko su vandeniu, kurį buvo iš anksto parengus, ir... pūkšt piemeniui ant galvos, kad jam ir akys apžiro. Visos verpėjos leipo juokais, o piemuo pradėjo šio šposo kaltininkę plūst visu savo piemenišku leksikonu (o piemuo tuomet jau buvo nemažas; rodos, Balčiūnų Vincas).

Tik po visa ko paaiškėjo man šitos „štukos“ prasmė. Mat, tą dieną piemuo bandą buvo išginęs pirmą kartą, todėl ir reikėjo jį pirmą kartą parginusį vandeniu gerai aplieti, — kad karvės per visus tuos metus daug pieno duotų...

Vėliau piemenukai ir aš daug pavasarių pirmą kartą išgydavome, ir pargydavome, bet šis „receptas“ karvių pieningumui padidinti nei kitiems nei man daugiau nebuvo pritaikintas.

Mano gimtoji pirkia ir jos radikali reforma

Dabartinis Dovydaičių Runkiuose gyvenamasis namas yra mano atminime jau bent ketvirtasis. Mat, apsukresni girininkai dažnai savo turimas trobas paleisdavo į laukininkus, t. y. jas parduodavo į ten, kur miškų nėra (apie Pilviškius, Vilkaviškį, Kybartus, Naumiestį (kudirkinį), o patys pirkdavosi miško ir statydavosi naujas. Taip darydavo ir Dovydaičiai.

Mano gimtoji pirkia buvo visai paprasta: iš dviejų galų su priemene ir virtuve vidury. Vienas galas nuo miško (iš pietų pusės) buvo „šeimystubė“ (šeimynbutis), antrasis neva seklyčia; bet tai nebuvo jokia seklyčia tikrąja to žodžio prasme. Tai buvo tik šiaip sau negyvenamas ir nekūrenamas galas. Gyvenamasis galas buvo jaukus, šiltas; o antrasis — šaltas, dėl to nejaukus ir mano nemėgiamas. Jis buvo mano tėvų miegamasis. Tarp šių dviejų galų, atmenu, pradžioj nebuvo net jokių lubų, nes buvo matomas stogas, storu suodžių sluoksniu aprūkęs, nes ant čia

ant negrįstos aslos buvo ugniavietė ir buvo verdamas valgis, ant vaškaros pakabintuose puoduose.

Bet mano atminime šioj srity įvyko didelių reformų. Mat, mano tėvelis ir jo brolis Povilas (mano dėdė ir krikštatėvis) buvo žmonės nagingi, su iniciativa, šio to matę, šį tą pašnypšt (pasidirbdint) patys mokėję. Tat jie ir padarė tas reformas: kad iš priemenėj kurenamos ugnies šilima tektų trobai, o ne dangui, jie priemenę užgrindo lubomis, dūmams išeiti lubose padarė aukštinį, o viršum aukštinio pastatė iš keturių lentų sukaltą kaminą (dūmtraukį) ir jį iškišo per stogą. Dūmams išėjus, aukštinis būdavo užsklendžiamas tam tikro mechanizmo pagelba; o tas mechanizmas tai buvo ant dviejų volelių padėtas dugnelis, kuris buvo atsklendžiamas ir užsklendžiamas už virvės patraukus. Tuo būdu Dovydaičių pirkia (stuba) iš paprastos dūminės buvo virtusi pirkia su „kaminu". Runkiams tai buvo nematyta naujiena. Geresni kaimynai stebėjosi Dovydaičių vyrų sumanumu, o blogesnieji pyko iš pavydo, kam jie tą „zalabą" iš stogo iškišo.

Ši pirmoji mano atminimo pirkelė buvo likviduota dar man mažam esant. Ji buvo parduota kažkur į Antanavo padangę (Pilviškių val. prie Šešupės). Gerai atmenu kai vieną vasarą jai nuplėšė stogą ir sugriovė jos aprūkusias sienas. Paskui pilnas kiemas ir pagirys prigarmėjo iki šiol dar mano niekados nematytų „dvarckų" vežimų: didžiulėmis leiterėmis (drobynomis) ir ketvertu, o gal ir šešetu arklių kiekvienas. „Dvarokai" (dvaro bernai) šūkavo nuo savo tų milžiniškų vežimų ir ilgiausiais botagais skardžiai pliauškino, lyg perkūnai trenkdami. Mano ir bluselės mirė nuo tų trenksmų.

Seniausios pirkės nugriovimas surištas su dar vienu mano atsiminimu. Buvau jau turėjęs „pilkę" (sviedinuką). Bemėtant, ji kažkur užkrito, ir aš jos daugiau nebemačiau. Ogi kalbamąją vasarą trobą sugriovus, išsirito aikštėn ir buvęs sviedinėlis. Ją pirmieji pamatė sienojus į vežimus bekraunantieji „dvarokai". Vienas ją paėmęs pametėjo į kitą, tas dar į kitą, o tas trečiasis ją ėmė ir įsidėjo į kišenių. Aš tik graudžiomis akimis palydėjau savo mielą žaislelį. Įsitikinęs, kad to atsiradusio daiktelio aš ir vėl nebeturėsiu, ėjau skųstis mamutei. Toji „dvarokus" paklausinėjo, bet kur jie tau prisipažins. Kas „dvarokui" kliuvo, to jau nebematysi. Taip aš ir toliau savo žaislelio daugiau nebemačiau, nes jis buvo „dvaroko" vaikams pargabentas.

Dovydaičių puikiosios stubos

Senąją pirkią likvidavus, buvo pastatydintos „puikios stubos", kokių ne tik Runkiuose, bet ir visoj apylinkėj nebuvo: jose buvo net... šeši kambariai: nuo pietų pusės buvo didelis galinis kambarys per visą namo plotį, į jį „paradnoji" priemenė nuo priešingos kiemui pusės su atviromis gonkelėmis. Likusis namo plotas (apie $^2/_3$) buvo paskirstytas keturiems kambariams. Nuo kie-

mo pusės buvo erdvi virtuvė ir šeimynbutis (iš kiemo į jį buvo einama per uždaras gonkas). Gretimas šeimynbučiui kambarys, už jį daug mažesnis, buvo vadinamas „meistercka"; mat, kaip sakiau, mano tėvelis ir podis buvo „pameisteriję", turėjo „varstotą" ir dailidystės įrankių: oblių, pjūklų, kaltų. Jie patys ir namui sienas pasistatydavo ir juos įsirengdavo. Dėl to jie galėjo patys, meisterių nesamdydami, ir tokias prašmatnias stubas pasistatydinti.

Kai paūgėjau, tai ir aš aplink varstotą „meisterckoj" apsisukdavau ir sugebėdavau kokį oblių atšipint. Dėl to mane nuo to obliaus, kurio vardas buvo „šliktobelis", iš tolo gindavo. O pamėgint obliuot leisdavo tik su prastesniu obliuku — „šaršipka" vadinamu. Buvo dar ir didelis oblius — „leistuvas", bet to aš nė nepakeldavau.

Tačiau meisterinis kambarys buvo naudojamas ir gyvent, nes buvo grįstas, šiltas ir jaukus. Pagaliau, žieminiame namo gale buvo dar du nedidukai kambarėliai, tik lentomis pertverti. Vienas tų dviejų buvo mano tėvų miegamasis (nuo kiemo pusės, su durimis iš šeimynbučio), o kitas, dabarties terminais kalbant, turėtų būt vadinamas salionėliu, nors nieko salioniško jame nebuvo. Tai buvo paprastas kambarėlis, tik švariau laikomas; jame būdavo priimami atvažiavusieji giminės; čia jie būdavo vaišinami, čia su jais tėtė ir mama šnekučiuodavosi ilgais žiemos vakarais; vadinkime šį kambarėlį svečių kambariu (į jį durys buvo iš „meisterckos". Jam pašildyti ir pečius buvo ne toks, kaip duonkepis didžiajame gale. Jis buvo siauras, aukštas, su juškomis; jo specifiško vardo jau nė nebeatsimenu. Jauku būdavo patupėt prieš jį ant grindų, kai jis kūrendavosi šaltais rudens ar žiemos vakarais.

Pavydai ir pavojai

Vienas pavydus Runkių kaimynas Dovydaičiams gražiųjų stubų labai pavydėdavo. Kartą, vasaros metu, darbymetėj, vidurdieny, vyrams pietus bevalgant, pagiry užsidegė malkinė (nuo ugnies, ant kurios buvo verdamas deglosioms maistas). Diena buvo labai karšta, viskas įdžiūvę, atstumas nuo malkinės iki stubų buvo nedidelis, o dar, rodos, ir vėjelis į stubų pusę traukė. Dėl to buvo rimto pavojaus suliepsnoti ir gražiosioms mūsų stuboms. Laimė, kad tą momentą buvo namie visa vyrija. Tat puolė gelbėt visi, kaip kas išmanė, ir, dėkui Dievui, atgynė. Tuo tarpu anas pavydusis kaimynas, — kaip pasakojo kiti kaimynai — žiūrėdamas į gaisrą tyčiojosi ir džiūgavo, kad esą Dovydaitis savo palocius raudonai dažąs... Tokio tai gerutėlio būta mūsų kaimyno...

Kitas ugnies pavojus buvo atsiradęs iš kamino vieną šventadienį. Bet ir jis — tik senelės ir mano pastangomis — buvo laiku pastebėtas ir pašalintas.

Šios mūsų naujosios, gražiosios, erdviosios stubos buvo po 1900 m. parduotos į Kybartus, kai reikėjo mano dėdę ir podį Po-

vilą išleist į žentus ir sudaryt jam gana stambią pinigų sumą. Trečiosios Dovydaičių stubos buvo jau gerokai menkesnės.

Pirmieji atsiminimai iš senosios grįčios

Iš senosios grįčios nedaug teturiu atsiminimų. Vienas iš ankstybiausiųjų, lyg pro kokius rūkus, tai mano jaunesnio broliuko Juozuko mirtis. Senųjų stubų šeimynbuty buvo daug šviesos, tviskėjo žvakės, šen ir ten vaikščiojo daug žmonių, giedojo giesmes... Aš galėjau būt kokių 4 metų.

Antras atsiminimas linksmesnis. Vieną vėlybo rudens ar žiemos vakarą, kuomet kiekvienas šeimos narys šeimynbuty ramiai dirbo savo darbą, o aš prie suolo stovėdamas dėsčiau ant jo kaladžiukes, kuomet kambary viešpatavo rami, šventa nuotaika ir susikaupimas, staiga prasiveria durys ir įžengia neregėta žmogysta, kažkaip keistai apsitaisiusi, rankose turinti kažkokią keistą šluotą, ir kai pradės tą šluotą kažkaip kratyt, mosuot ir drauge kažką barbėt... Ji atrodė lyg būtybė iš kito pasaulio. Aš jau nuo to vieno jos pamatymo sudrebėjau... O čia mano mamutė man rimtu balsu kategoriškai įsakinėja: „Klaupk! klaupk! klaupk!“ Tat ką gi aš vargšas darysiu: klekt ir atsiklaupiau,— tik neatmenu, ar prieš tą žmogų su baidykle ar prieš sieną... Tuomet visi kai prapliups juokais iš manęs... Buvo man baisiausias konfuzas. Nagi tas baidyklė, taip sudrumstęs mano nuotaiką ir taip mane sukonfuzijęs, buvo ne kas kitas, kaip piršlys melagis, atvykęs mano namiškius pakviest į kaimyno vestuves. O liepdama man klauptis jam įėjus mano mamutė tik norėjo „paštukavot“ iš manęs, nors šiaip daugiau aš neatsimenu, kad ji kuomet būtų kam kokius juokus krėtusi.

Tur būt dar į senąją grįčią vieną tamsią gilaus rudens naktį buvo man ir pirmasis „lementorius“ iš Pilviškių parvežtas, slaptomis iš „karabelninko“ nupirktas. Bet rašyt, bent su „gripeliu“ murmulinėj lentelėj, tai jau mokiaus naujosiose stubose. Bet pirm negu pasakosiu apie mokslo pradžią, dar turiu papasakot šį bei tą iš jaunesnių metų, kaip 1891-2-3-ji.

Pirmą kartą bažnyčioj ir malūne

Bažnyčia Višakio Rūdoj ir malūnas su veliušiu (įtaisymu milui velti) Garsickuose (2 km. nuo Runkių prie užtvenktos Jūrės buvo Gorczicki'o dvarelis, kurį žmonės sulietuvino į Garsickus) tikrai buvo du toki pirmieji punktai, į kuriuos patekęs aš jaučiausi lyg užsieniuose atsidūręs.

Kiekos metų mane mamutė pirmą kartą buvo nusivedus į bažnyčią, nei aš pats nežinau, nei jos įsakmiau neišklausiau. Bet viršines to vizito apystovas gerai atsimenu: aš vis žiūrėjau ir žiūrėjau į kažkokiais nepaprastais drabužiais apsirėdžiusį žmogų, kuris vis sukinėjosi, vis vaikštinėjo prie kažkokio tokio aukščiau

A. ANDRIUŠKEVIČIŪTĖ

Laimė žieduos

Tegu tad žino pievos dobilėliai,
Lengvutė baltapūkė tegu žino,
Kad laime tu graži esi —
Graži tu savo ilgesiu.

Atlėks maža paukštytė ant šakos po langu,
Iš kažin kur, iš čia — tai iš pasaulio Dievo ji atlėks.
Ir bus smagu taip visad jausti,
Žinot, kad obelys žydės.

Tegu tat linksta pievos dobilėliai —
Žiedais sultingais tegu svyra gėlės,
Kai pavadint vardu galiu aš ilgesį,
Ir pamatyt, kad laime tu žieduos esi.

---

padėto pabūklo. Tas pabūklas man atrodė labai panašus į... prie sienos mūsų arklių tvarte pakabintą, iš lentų sukaltą rindą (arklių ėdžias); tik ta „rinda“ čia (bažnyčioj) buvo dar kažkokiomis gėlėmis apstatyta ir kažkokiais baltais audeklais apdangstyta. Tai toks mano pirmasis įvaizdis kunigo, prie šoninio altoriaus šv. mišias laikiusio...

Į Garsickų malūną pirmą kartą patekau ar mane patį, ar kurį iš mano jaunesnių broliukų nuvežus nuo raupų įskiepyti. (Ten buvo „čieporius“ atvažiavęs ir visi vežė vaikus „čiepyti“.) Ten pirmą kartą pamačiau milą veliant, ėjau per „baisiai aukštą“ tiltą, (jis man tuomet atrodė aukštesnis ir už Lydavėnų tiltą) ir dar kitokių, matyt, silpnesnių įspūdžių turėjau, nes jų dabar jau neatsimenu. Taip pat neatsimenu ar man pačiam į petį piovė, ar aš tik mačiau, kaip kitam vaikui piovė...

Poteriai ir „plutė“

Bažnyčion pirmą kartą buvau patekęs tikrai dar poterių nemokėdamas. Mamutės liudijimu poterius išmokau jau 5 metų būdamas iš senelės. Tiktai vienu atžvilgiu esu buvęs „opozicininkas“. Būtent, duoną ir poteriuose vis norėdavęs vadinti savo „originalaus“ leksikono terminu, būtent, „plute“. Taigi, vietoj „duonos mūsų“, vis užsispyręs sakydavau: „plutės mūsų duok mums“ ir t.t. Ir „profaniškiems“ reikalams šį terminą vartodavau, pav., prašydamas senelio „plutės“ atriekti.[1]

[1] Gerbiamas Jubiliatas, Prof. Dr. Pr. Dovydaitis žada ir toliau savo ankstybiausios jaunystės atsiminimais pasidalyti su N. Vaidilutės skaitytojomis, bet juos tematysime tik 1937 m. *Red.*

EL. MIKALAUSKAITĖ

40 dienų pas savo senuosius gimines[1]

Turizmas Latvijoje

Latvijoje labai gera vasarą ekskursuoti. Yra specialūs turistų traukiniai. Jie (tie traukiniai) kiekvieną sekmadienį kokie 3 išvažiuoja į lankytinas vietas. *Celtrans* (turizmo biuras) iš anksto paskelbia, į kur traukiniai važiuoja, kelionės maršrutą. Tame biure ir bilietai galima dar pradžioje savaitės gauti. Patys latviai daugiausia mėgsta lankyti Gaujos ir Dauguvos kraštus. Šios dvi upės labai populiarios ir jų tautos dainose. Taigi minėtuosius kraštus teko ir mums aplankyti.

Turistų klūbas turi savo specialistų gydų (vadų), kurių kokie 2-3 kartu važiuoja. Jie palaiko kelyje tvarką, supažindina ekskursantus su įdomybėmis. Be to, traukiniuose keleiviams yra įvairių patogumų: bufetas, šokių vagonas, muzika. Kiekvienas keleivis gauna numeruotą bilietą, todėl kelionėje jokių nesusipratimų neįvyksta. Reikia pridurti, kad šitos kelionės yra labai pigios: už 3,60 lt. nuveža daugiau kaip 150 klm. į ten ir atgal. Todėl Rygos miestas sekmadieniais lieka beveik tuščias.

Viena tokia iškila teko ir mums pasinaudoti. Važiavome į Koknesę ir Plavines. Plavinėse gyvena latvių rašytoja, didelė lietuvių bičiulė, Emilija Prūsienė. Mes labai norėjome ją aplankyti. P. Grynbergas, rodos, ir buvo jai pranešęs apie mūsų atvykimą (Jis mus būtų pas ją ir nuvedęs), bet gaila, nuo šio sumanymo teko atsisakyti: mūsų ekskursija Plavinėse sustojo tik 10 min. Iš čia plaukėme Dauguva žemyn ligi Koknesės apie 26 klm. žvejų laiveliais. Kokia įspūdinga buvo kelionė! Šis kraštas yra latviško granito, t. y. klinčių kraštas. Rimtoji Dauguva (latviai ją taip vadina) yra išgraužusi tokį lovį, kad nuo upės nieko daugiau nematyti tik klinčių griuvėsiai, vietomis apaugę nuskurdusiomis eglaitėmis. Kartais tokia nelaiminga eglaitė nurieda į upę su visu klinties gabalu. Vietomis šaltinis, prasiveržęs pro klintis, sudaro nuostabiai gražų vandens kritimą. Vienoje vietoje toks krioklys net malūną suka. Visi upės krantai atrodo lyg dideli

1 Pabaiga

dideli senoviškos viduramžių pilies griuvėsiai, o iš tų griuvėsių su rūku kyla undinės, laumės ir kitos baisybės. Jos (taip pasakoja latvių padavimai) ir Dauguvos vagą yra klintimis taip užvertusios, kad vietomis pro skeveldras net mažutis žvejų laivelis negali prasiveržti, užeina ant seklumos. Didingas vaizdas, bet kartu ir baugu darydavosi, kai mūsų laivas, stiprių žvejų rankų valdomas, kovodavo su vandens stichija. Bailesnieji net apie mirtį imdavo galvoti.

Pakeliui aplankėme Sėlpilį, didžiausią sėlių tautos pilį, kurios vidus yra apie 1½ ha. ploto. Kiek tolėliau nuo Sėlpilio, prie šaltinio, ant upės kranto, riogso didžiulis akmuo. Tai Staburagas, apie kurį yra panašių padavimų, kaip apie mūsų Puntuką. Rašytojas Valdis yra net veikalą parašęs „Staburaga Berni."

Apskritai, visa Latvija yra pilių kraštas. Šitas pilis jiems sustiprino kryžuočiai, bekovodami su lietuviais. Gražios visos tos pilys. Tačiau, tur būt, gražiausia yra Koknesės. Dar ir požemiai ligi šių laikų beveik sveiki ir išsilaikę. Prieš pat karą šiuose požemiuose yra paklydę, rodos, du vaikiukai. Dingę be pėdsakų, tik kitą pavasarį pilies požemiuose atradę jų lavonėlius. Dabar į požemius turistų neįleidžia.

Vidžemės Šveicarijoje

Kitą sekmadienį nuvykome į Gaujos kraštą. Jau nuo paties Rygos miesto prasideda nederlingi, kur-ne-kur pušynėliais apaugę, smiltynai. Pro traukinio langą žiūrint, šis kraštas neatrodė labai kalnuotas, ir mes stebėjomės, kodėl latviai jį vadina Šveicarija. Juk Šveicarija aukštumų kraštas. Siguldos miestelis atrodė taip pat lygumoje stovįs. Bet išėjus į miestelio kraštą, kelias tolydžio vis leidžiasi žemyn, ir nė nepastebėjome, kai atsidūrėme didžiausiame klonyje. Tuojau pamatėme ir Gaują, bet užtat nieko daugiau nematėme: aukšti, statūs Gaujos krantai viską nuo mūsų paslėpė. Gauja, apie kurią jau ne vieną latvišką dainą buvome girdėjusios, yra srauniausia Latvijos upė, pasiimanti kasmet ne vieną auką. Gal dėl to ją latviai taip labai ir myli, kaip mūsų žvejai savo jūrą.

Ant kairiojo Gaujos kranto riogso milžiniški pilies griuvėsiai. Greta šių griuvėsių stovi naujesnė pilis. Tai Latvijos rašytojų organizacijos vila. Nuo upės pusės į pilį įlipti padaryti laiptai, — kitaip įkopti nė nemanyk. Ant dešiniojo Gaujos kranto paties aukščiausio kalno pastatyta džiovininkams sanatorija, į kurią įlipti nuo upės pusės yra apie 2.000 laiptų. Tai, tur būt, aukščiausia (vietos atžvilgiu) iš viso Pabaltijo sanatorija. Šiuo metu per Gaują buvo statomas tiltas, todėl į kitą pusę teko keltis keltu.

Kiekvienas turistas, atvykęs į Siguldą, perkasi lazdą, kuria pasiramsčiuodamas lipinėja po Gaujos krantus. Ir mes, pamačiusios, kad kiti perka, nusipirkome, nors kalno dar buvome ir nemačiusios. Jos mums daug padėjo. Siguldos apylinkės labai

gražios: čia reikėtų pagyventi kelias dienas, o mes norėjome tą pačią dieną sugrįžti į Rygą, todėl visko negalėjome apžiūrėti. Be to, čia buvome pačios vienos, be jokių vadų.

Žurnalistė A. Cirulė — žinių apie moteris rinkėja

Mūsų naujosios pažįstamos latvės, „Zeltenės" bendradarbės, suruošė mums pora atsisveikinimo arbatėlių. Viena tokia arbatėlė buvo pas žurnalistę p. A. Cirulę. Tai žurnalistė iš Dievo malonės. Ji laisvai kalba 5-6 kalbomis. Specialiai išsirašo prancūzų, vokiečių, rusų, lenkų laikraščių, kad galėtų sekti tų kraštų moterų judėjimą. Nesvetimas jai ir Lietuvos moterų veikimas. Tačiau nusiskundė, kad nėra tiesioginio bendradarbiavimo, o ji lietuvių kalbos nemoka, todėl apie lietuves turi tik tiek žinių, kiek randa jų latviškoje ir kitų tautų spaudoje. Radusi laikraštyje kad ir mažiausią žinutę apie moterų veikimą (vyrų pasaulis jos neinteresuoja), ji iškerpa ir lipina į atskiras bylas. Bylos skirstomos keliais atžvilgiais: moterų judėjimas, žymiosios moterys, be to, dar skirstoma tautybėmis ir profesijomis (rašytojos, muzikės, artistės ir k.) Viena byla yra ir apie Lietuvos moteris. Čia mačiau Darlys-Drangelienę, Grigaitienė, Jonuškaitę, Bacevičiūtę ir k. Tačiau didžiausios bylos yra iš latvių moterų gyvenimo. Byloms tvarkyti yra pagelbiniai užrašėliai. Jos kraunamos į atskirą spintelę. Tokiu būdu, prireikus medžiagos apie kurios nors tautos moterų judėjimą ar apie kurią nors žymesnę moterį, pas ją visados rasi. P. Cirulė veda ir „Zeltenės" apžvalgą. Be to, ji yra labai daug važinėjusi po užsienius, tik, gaila, pastaraisiais metais nuo gyvenimo yra šiek tiek pasitraukus.

Nors šioje arbatėlėje mūsų buvo labai mažas būrelis (keturios latvės ir mes dvi), bet vakaras praėjo nepaprastai jaukiai. Kalbėjome latviškai, vokiškai, o kai pritrūkdavo žodžių, ir lietuviškai. Atsiskyrėme, kaip seniausios pažįstamos.

Kita arbatėlė buvo pas „Zeltenis" radaktorę p. K. Osvaldą. Tačiau, gaila, man joje neteko būti. Rodos, ir ši praėjo labai jaukiai.

Tiesa, dar teko aplankyti žymiausią latvių beletristą p. Ersą ir susipažinti su p. Ersiene, populiaria latvių tautos dainų dainuotoja.

Nors ir malonu, jauku buvo savo naujųjų pažįstamų tarpe, tačiau turėjome palikti Rygą ir važiuoti į savo kraštą. Atsisveikinome su ta mintimi, kad, jeigu ne kitus metus, tai trečius, vėl pasimatysime. Kad taip jaukiai Rygoje laiką praleidome, esame dėkingos p. Grynbergui „Zeltenės" leidėjui ir artimosioms bendradarbėms. Bet visų didžiausia mūsų padėka priklauso p. A. Stepei, Lietuvių Latvių Vienybės nariui „Zeltanės" korektrisei. Ji mus supažindino su Ryga; jos dėka latvių kalbą apvaldėme.

NAMŲ ŽIDINYS

EL. ST.

Kalėdų papročiai

Nei viena kitų švenčių nėra taip iškilmingai švenčiama, kaip Kalėdos, užtai visose šalyse yra paplitę daug įvairių Kalėdų papročių. Bendrai imant, Kalėdos, nenustodamos savo didelės religinės reikšmės — skaitomos — šeimos ir vaikų šventė. Toks Kalėdų įvertinimas yra gražus ir prasmingas. Juk Kristaus gimimo laukė žmonija, laukė Jo šeimos. Motinos savo vaikams pasakojo, kad ateis Išganytojas — Kuris atneš nepaprasto džiaugsmo kiekvienam žmogui. Ir štai tas laukimas išsipildė. Beliko tik džiaugtis. Užtat ir džiaugiasi bažnyčia, linksmai ir gyvai skamba joje giesmės ir himnai Viešpačiui. Tas džiaugsmas parnešamas ir į namus. — Tikrai užuojautos vertas tas, kuris tą dieną nesugeba nuoširdžiai pasidžiaugti, paskaidrinti savo gyvenimą. Visoks doras džiaugsmas, sveikas ir nuoširdus juokas yra reikalingas — nes tai patinka ir Dievui ir žmonėms. Todel ir suprantama, kodel susikūrė tiek daug įvairių papročių, net burtų pavidale. Nemaža tų papročių yra paplitę ir pas mus. Mano supratimu nereikia jų paneigti, ar sakyti: „verčiau pamiegoti, negu niekais užsiimti". Žinoma, nereikia į tai rimtai žiūrėti, nereikia laukti, kad jie išsipildytų, bet vertinti juos kaip sveiką juoką, vakaro malonumą — tad ypačiai studentės, kurių dalis kūčių ir naujų metų vakarus praleidžia kaime, te neneigia tų visų „niekų", bet kaip tik dalyvauja juose, palaiko — jie moko jaunimą juoktis ir džiaugtis ir menkais dalykais.

Vienas gražiausių mūsų papročių yra „Kūčios". Tai lyg ir užbaigimas to viso susikaupusio Kristaus laukimo laikotarpio — o po jo prasideda linksmas Kristaus gimimas. Kūčių paprotys, toks koks jis praktikuojamas pas mus yra mažai kur žinomas, užtat jei ir negalime pasakyti, kad jis lietuviškas, tai vis delto gana savas. Tačiau paskutiniu laiku pastebimas šio papročio lyg ir išsigimimas t. y. kūčiose ieškoma vis prašmatnesnių, vis naujesnių valgių, apseinama be „Dievo pyrago", be šieno, prisikviečiama daug svečių, apseinama be maldos ir t.t. Kūčioms reiktų ruošti daugiausia tradicinius valgius, ir išlaikyti kitus papročius.

Berlyno gatvės iliuminuojamos puošniomis Kalėdų eglaitėmis.

Gėrimams vietos neturėtų būti, o tuo labiau pasigėrimams. Mažos šeimos be abejojimo gali švęsti kūčias bendrai, tačiau tai neturėtų virsti „baliais". Kūčiose turi dalyvauti ir vaikai, ir tarnai, kurie savo šeimose buvoti negali.

Po kūčių vakarienės „Kalėdų senelis" ar kas kitas galėtų netik mažiesiems, bet ir visiems kūčių dalyviams atnešti po mažą dovanėlę. Tai ypačiai netaip metasi į akis kažkoks lyg ir melas tiems vaikams, kurie „Kalėdų seneliui" pradeda nebetikėti. Tada „Kalėdų senelis" lieka suprantamesnis. Po kūčių galima ir „pašposauti", pajuokauti. Kituose kraštuose, panašiai kaip prieš naujus metus, laukiama 12 valandos ir einama į piemenėlių mišias,

tada per Kalėdas nereikia skubėti į bažnyčią, kaip kiekvieną šventadienį.

Paskutiniu laiku daug kas peikia ir stengiasi pašalinti Kalėdoms eglučių puošimo paprotį, viena delto, kad esą gaila medelių, o antra delto, kad tai esąs nelietuviškas paprotys.

Žinoma, medelius reiktų apsaugoti, kad jų nekirstų ten, kur jie reikalingi, bet pas mus tuos medelius dažniausia laisvu noru parduoda miškų savininkai, nes už jauną medelį jie gauna brangiau kaip už suaugusį medį kita proga parduodamą. Tad kodel neparduoti, ypačiai jei tie medeliai negeroj vietoj ar pertankiai auga? Tad jeigu tik galima kovoti su miško vagimis (o tam, rodosi, yra miškų sargai), tai del medelių kirtimo skųstis nereikėtų, nuostolis nedidelis turėtų būti. Del to, kad šis paprotys nelietuviškas taip pat nusiminti nereikėtų. Kalėdos universali šventė ir kaikurie jų papročiai taip pat gali būti universalūs. Tuo labiau, kad iš kur tą lietuvišką paprotį paimsi, jeigu jo nėra? Mūsų žmo-

Švedų tradicinė Liucijos Šventė Kaune. Šventę surengė Lietuvių-Švedų dr-ja, norėdama pasiekti artimesnio abiejų tautų kultūrinio bendradarbiavimo. Šv. Liucija gyveno IV a. Jos šventė XIII a. buvo surišta su stabmeldiška švedų šviesos šventę. Trumpiausią metų dieną gruodžio mėn. 12—13 išvakarėse uždegamos žvakutės papuoštose eglaitėse — tai Kalėdų švenčių pradžia. Publiką maloniai stebino p. Galaunienės per dvi savaites paruoštas choras dainavęs švedų dainas. Šved. ir liet. dainavo p. Drangelienė. Šv. Liucijai mažų merg lydimai pasirodžius, uždegtos žvakutės ir žvakės ant visų stalų. Dr-jos pirm. prof. K. Pakštas čia pasakė liet. ir švedų kalb. gražią kalbą. Nuotraukoje matome šv. Liuciją su palydovėmis.

nės, ar del nerangumo, ar del kitų priažaščių, dažnai nepajudina piršto tam, kad susidarytų sau sveikos pramogos, tad kartais neprošalį ir svetimu papročiu pasidžiaugti. — Gal tik ir mokyklose nereikėtų puošti labai didelių eglių, nes tada tikrai labiau gaila medelio, o be to, jo papuošimas pasidaro labai brangus. Tačiau, jei kas surastų gražesnių papročių, manau, kad mielai sutiktumėm pavaduoti eglutę.

Iš savo pusės siūlau šalia mažos pigios eglutės arba vieton eglutės įruošti namie prakartėlę. Jos ypačiai įspūdingos vaikams, kurie prakartėle labiau domisi negu eglute. Mat čia jie mato mažą Dievulį, apie kurį nuolat kalba mamytė, mato 3 Karalius, įvairius gyvulius ir k., o svarbiausia, gali juos paliesti, pasupti, prieiti visai arti, netaip kaip bažnyčioj tik ištolo pažiūrėti. Prakartėle vaikai ilgiau džiaugiasi negu eglute. Gaila kad pas mus šeimai pritaikytų pigių ir skoningų prakartėlių negalima gauti.

Dar vienas Kalėdų paprotys, kurio pamiršti negalima — tai artimo meilė. Kiekviena šeima turi jausti pareigos sušelpti Kalėdoms nors vieną, kitą skurdo prislėgtą šeimą. Tą galima padaryti ir su vaikais. Tegul ir jie patiria malonumo padaryti gera kitam. Turėtume, ypačiai moterų organizacijos, ir pavieni asmenys, siekti to, kad bent per Kalėdas nebūtų nei vieno žmogaus, kuriam stigtų nors neprabangaus, bet paprasto maisto, ar kuro trobai pasišildyti. Tada tikrai, per daugelį langų žibančios eglių žvakutės ir iš kambario trykštąs linksmas juokas būtų malonesnis ir nuoširdesnis.

EL. STARKIENĖ

Valgomasis stalas

Valgomojo stalo padengimas taip pat seka madą. Vienu laiku ypačiai kreipta dėmėsio į patiekiamą valgių dekoravimą, kitu laiku į stalo puošimą gėlėmis, kandeliabrais, vėl kitu laiku stalo puošnumą nulėmė indai ir p. Paskutiniu laiku mada nukrypo į stalo skalbinius ir iš dalies į indus.

Stalo padengimas mažomis servetėlėmis kiekvienam asmeniui, (angliškas dengimas) — jau išeina iš mados. Šita mada pasirodė mažiau praktiška, negu manyta. Dabar ir arbatėlėms vėl dengiamas visas stalas. Randama, kad taip stalą uždengus labiau paryškėja indai. Bet ant staltiesės, norint, galima dėti mažas servetėles po lekštelėmis. Tačiau ant ryškesnio rašto staltiesės tokių servetėlių dėti nereikia — jis tinka tik ant tokių staltiesių, kurių raštas beveik nežymus, necharakteringas; mat, nereikia puošti jau išpuošto dalyko. Labai madoj staltiesės lininės su šilku — jos labai gražios, lankščios ir malonios, tik nepigios

ir netaip jau praktiškos kaip lininės. Paskutiniu laiku prekyboj gaunama staltiesės, kurios nesidėmėja, t. y. dėmės pavz., rašalo, vyno, vaisių, riebalų, visai pranyksta paskalbus jas šaltam vandeny. Šitas, „stebuklas“ išaiškinama tuo, kad šiems skalbiniams naudojami siūlai prieš audimą tam tikru būdu padaromi nepermerkiami. Užtat nešvarumai negali į audeklą įsigerti. Šitos staltiesės daromos įvairių spalvų. Spalvotos staltiesės plačiai naudojamos, bet kaip ir anksčiau, jas dengia tik pusryčiams ir pavakariams. Jis derinamas prie indų spalvos, bet taip, kad perdaug vienoda stalo spalva nepasidarytų nuobodi. Prie staltiesės turėtų būti derinamos ir servetėlės.

Spalvoti indai, ypačiai stikliniai, nors jau ir labai paplitę — vis dar tebėra madoj. Reikia pripažinti, kad šie indai turi gerų savybių: kiek balti stikliniai indai, reikalingi geros medžiagos ir gražių linijų, tiek spalvoti paprasti atrodo puošniai ir linksmai. Čia pasirinkimas nesunkus, nes jų yra gražių ir pigių. Dėl šių indų formos, reikia pasakyti, kad dabar aukšti indai nemadoj.

Indus plaunant šeimininkės ranką pavaduoja įvairūs šepečiai ir plaušinės. Čia matome visą jų rinkinį

Taip, pavz., stikleliai žemomis kojomis; neaukštos ir karafos ar ąsočiai.

Fajanso indai taip pat daromi gana išmarginti laukinėmis gėlėmis, pavz., gvaizdikais, ramunėmis, astrais, našlaitėmis ir t. t. Kraštai taip pat margi. Auksiniais krašteliais indai nepuošiami. Madoj skaitomos ir keturkampos lėkštės. Sriubos lėkštės daromos truputį mažesnės, už plokščias. Vazos, padažinės ir kiti indai — paprasti, žemi ir platūs.

Stalas puošiamas ir gėlėmis, tačiau aukštos gėlių vazos visai nevartojamos, svarbiausia dėlto, kad jos kliudo sėdintiems prie stalo vieniems kitus matyti. Tuo labiau netinka ant stalo vazonėliai su žemėmis. Gėlėmis paprastai puošiama arba labai žemomis vazelėmis, kuriose įmerkta po vieną, kitą gėlę, arba tiesiai ant staltiesės kur nekur padėjus, negreit vystančių žiedelių ar lapelių.

Patys valgiai mažiau puošiami, — stengiamasi tik juos apetitiškai patiekti, o įvairios išpiaustytos rožytės, gėlytės ir kiti smulkūs papuošimai išeina iš mados.

Bendrai imant, reikia pasakyti, kad dabartinė stalo dengimo mada yra labai praktiška: praktiški spalvoti stiklai, praktiška išmargintos fajansos (nepagelsta, nesusirėžo), praktiškas ir greitas ir patsai stalo papuošimas. Čia turbūt labai nusveria ir tas faktas, kad didieji baliai šeimose išėjo iš mados. Namie kviečiami tik artimi draugai, kukliems priėmimams: pietums ar pavakariams. Vakarus paskirtus pramogai, daugiau tenka praleisti ten, kur nekliudoma kaimynams ir kur yra erdvesnės patalpos.

DR. O. NORUŠYTĖ

Žaidimas ir vaiko amžius

Penktieji, šeštieji ir septintieji metai

Jeigu penktaisiais metais dar įdomūs sunkesni, komplikuoti darbai surišti su pačiu vaiku, tai vis dėlto jie pamažu netenka to aktualumo, kokio turėjo ketvirtaisiais metais. Nors jam dar įdomu dalyvauti namų ruošos darbuose, bet vis labiau jis linksta jau globoti kitus gyvius: paukščius (vištas kanarėles...), gyvulius (triušius, kates...) žuvis (akvariumas). Didelio malonumo jam teikia kastuvas, su kuriuo jis padeda sukasti lysves, iškasti duobes, grėblys, su kuriuo galima tikrai grėbti, laistytuvas, su kuriuo jis laisto gėles. Dabar vaikas mėgsta dalyvauti suaugusio darbuose darže, sode, kieme. Šiems darbams reikalingos sąlygos ir įrankiai.

Vis labiau vaiką domina laisvų judesių žaidimai. Laipiojimas, šokinėjimas, pralindimai, balansavimas — lygsvaros

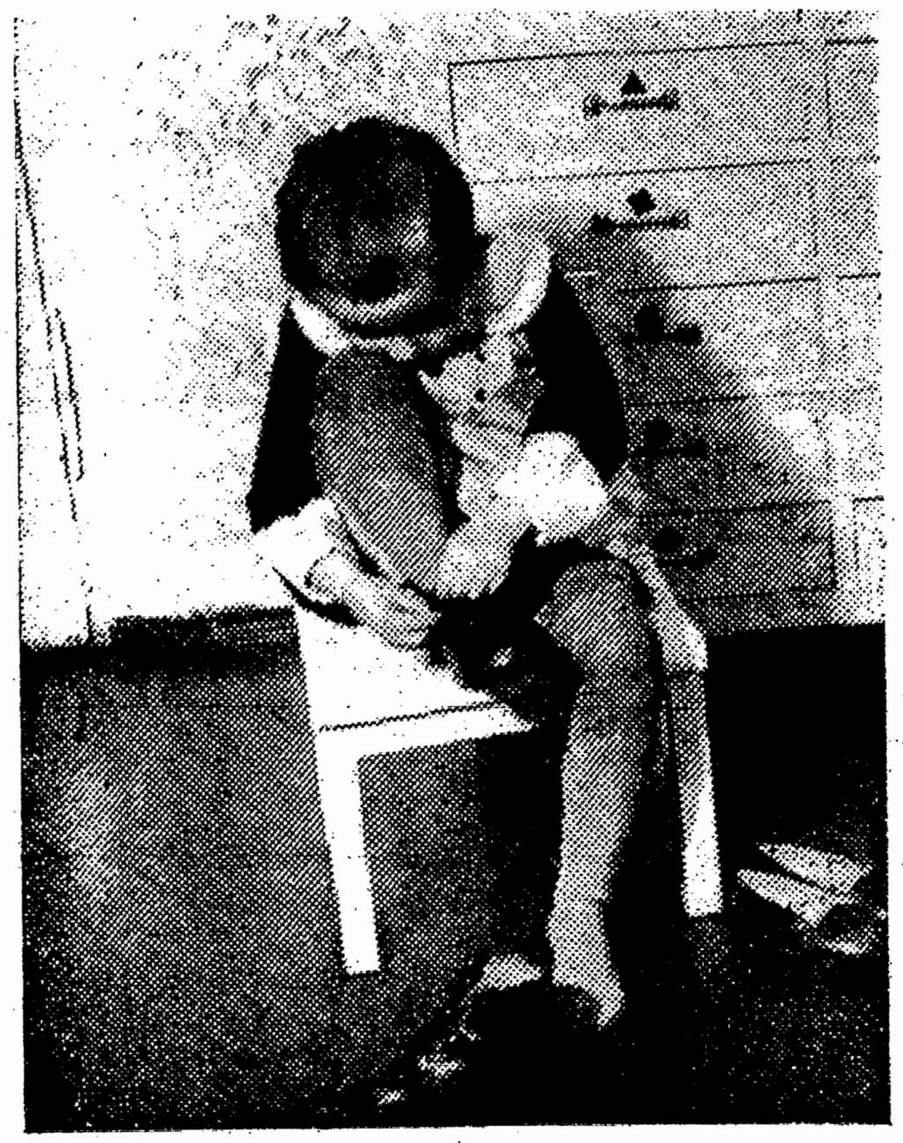

Vaikas savo batelius tegu susivarsto pats, nes tą darbą dirbdamas jis išmoks apseiti be kitų pagelbos, be to, varstymas jam suteikia didelį malonumą.

pratimai dabar begalo mėgiami. Tam reikalingi įrankiai: medis (į kurį galima įlipti), kopėčios, dėžės, švediškas suolelis, virvė, sviediniai, lankai ritenami su lazdute, raketės su sviedinėliais, kegeliai — visa, kur galima lipti, šliaužti, landžioti, bėgti, sviesti. Dviratukas dabar pavaduoja nejudrų arklį. Žiemą reikalaujama rogių ir net pačiūžų.

Šiuos visus žaidimus vaikas dabar nori atlikti ne vienas; jam vis svarbesnė, reikalingesnė darosi vaikų grupė. Suaugęs dabar jokiu būdu negali jam pavaduoti vienmečių draugų.

Grupiniai žaidimai galimi ir be įrankių — be žaislų. Žaisdami grupėje vaikai klauso žaidimo įstatymų — taisyklių. Tokiu būdu vaikas pamažu įauga į grupės narius. Pagaliau mokykloje jis tampa tam tikros visuomenės — klasės nariu, jaučiasi kito vieneto dalelė.

Ir kambariniai grupės žaidimai dabar komplikuotesni negu anksčiau. Dabar galimas yra skaičių ir tikrasis domino, kantrybės ir lenktynių žaidimas.

Šio amžiaus vaikuose pastebime tam tikras grumtynes — lenktyniavimą netik fiziško, bet ir psichiško pobūdžio: dabar vaikai stengiasi pralenkti vienas kitą žinojimu, turėjimu, net teisingumą skriausdami. Paprastai tokiu atveju mes sakome, kad vaikas tuščiai giriasi. Ištikrųjų, tai noras būti pranašesniu.

Paveikslų knygose dabar atvaizduotos sudėtingos scenos, taip pat pasakos, kurias motina prašoma po keliolika kartų paskaityti ir papasakoti. *Mįslės* su noru dabar sprendžiamos ir kartojamos, *Patarlės, priežodžiai, trumpos rimuotos eilutės* pamėgdžiojančios gyvulių ar paukščių kalbą, (kurių mūsų kalboje gausu) su džiaugsmu priimamos. Mielai klausoma (muzikos radio, gramafono, ar kokio nors muzikos instrumento), dainuojamos

dainelės. Įvairūs pirštų žaidimai, pirštų kombinacijos ir šešėlių paveikslai (sienoje) su noru kartojami.

Šio amžiaus vaiko fiktyviniai žaidimai (vaidinimas) skiriasi nuo jaunesnio vaiko. Jis tvarkingesnis, patvaresnis ir atsargesnis žaidime. Jis mėgsta vaidinti didesnes, komplikuotesnes scenas, todėl jam reikia apstesnė ir įvairesnė medžiaga. Vienos lėlės jam nepakanka. Komplikuotam veiksmui, kurį jam ne pats vaikas atlieka, bet leidžia savo lėlėms, savo „žmonėms" atlikti, reikia daugiau dalyvių ir kitų reikmenų. Todėl mėgiami dabar lėlių kambariai, virtuvės. Ir traukinys, automobilis dabar gali būti metalinis, komplikuotesnis. Mėgiama ugniagesių mašina su ugnegesiais ir kopėčiomis, vilkutis, kurį galima užsukti ir t. t.

Vaikas pradeda nesitenkinti jam teikiamu pagamintu žaisleliu jis randa reikalo pats pasigaminti, pats konstruoti. Taip penktųjų metų antroje pusėje jis vis daugiau pradeda įdomautis konstruktyviniais žaidimais, stengiasi ką nors padaryti, perdirbti. Džiūgaudamas jis griebia konstruktyvinės statybos dėžutę. Ypatingai dabar mėgiamas matodoras. Tai yra įvairaus dydžio kaladėlės ir rateliai su skylutėmis, į kurias galima įkišti pagaliukus ir tokiu būdu kaladėles sujungti. Svarbu, kad taip sujungus, galima padaryti judantį daiktą (pav., malūno sparnus, vežimą — ratus ir t. t.) Dėstymo žaidimai (mozaika) dabar komplikuotesni. Vis labiau mėgiama dirbti pagal pavyzdžius: studijuojamas paveikslukas ir stengiamasi jį sudėstyti.

Iš molio lipdoma įvairios figūros, daiktai (orlaiviai, laivai, pilys, medžiai ir t. t.). Dabar daug piešiama ne tik spalvuotais pieštukais, bet prašoma ir dažų. Visa, ką vaikas mato, sužino išgyvena stengiasi jis kokiu nors būdu atvaizduoti, dažniausia jis piešia.

Vaikas dabar mėgsta įvairius darbelius iš popieriaus: jis lanksto (vėduoklę, drugelį, laivelį, aitvarą, kiškį, balandį, kepurę), karpo spalvuotą popierių ir lipdo. Jis pina rafiją, kaspinėlius, audžia iš kaspinėlių, medžiagos juostelių kilimėlius. Iš degtukų dėžučių daro namelius, baldus ir t. t. Jis pradeda ir siuvinėti kontūrais (nepilnai) su buka adata.

Pagaliau vaikas vis dažniau girdi apie mokyklą, vis labiau pradeda ja domėtis. Jis mato kitus skaitančius, kiti skaito jam pasakas; vaikas pradeda domėtis tais ženklais, kurie kažką reiškia. Suaugusio pareiga dabar pasakyti ir parodyti vaikui tiek, kiek jis pats tuo domisi. Tenelaiko auklėtoja savo uždaviniu anksti vaiką supažindinti su raidėmis, išmokyti jį skaityti, šiame amžiuje svarbesnis yra bendras vaiko išsivystymas, išsilavinimas. Vaikas mokomas dažnai norint palengvinti vaikui pirmąsias dienas mokykloje. Kiekvienas sveikas, normaliai išsivystęs vaikas nejučiomis įauga į mokyklą ir tos pirmosios dienos nesudaro ypatingų sunkumų. Tačiau ateina momentas, kada vaikas tikrai pradeda domėtis šia sritim, jam dabar visos iškabos įdomios, jis

negali praeiti jos neskaitęs, telefono stulpai dabar jam panašūs į raides, jis pirštelіu vedžioja dideles knygų raides ir prašo parodyti kaip rašoma ta ar kita raidė (čia tiktų vaikui toks alfabetas, kurio raides vaikas gali pirštu apvedžioti, iš raidžių gali žodžius sudėstyti, pav. kaip M. Montessori yra sudariusi vaikams alfabetus). Dabar, be abejo, suaugusio pareiga yra vaikui padėti. Juo labiau, kad mūsų mokyklos tepriima 7 metų vaikus, o inteligentiškos šeimos, sveikas, išsivystęs vaikas jau baigęs 6 metus yra pribrendęs ją lankyti.

Kada vaikas pribręsta mokyklai? Tada, kai vaikas pasiskiria sau uždavinį iš anksto, pav., sako: „dabar pastatysiu tiltą" ir stato jį kantriai, patvariai, susikoncentravęs iki galo. Vadinasi, kada vaikas sugeba statyti sau uždavinį ir įkinkydamas savo valią jį išsprendžia, pasiekia rezultatų. Tokiais atvėjais trukdomas vaikas, pav., kviečiamas valgyti ar pasivaikščioti atsako: „Palauk, negaliu, dar nepabaigiau darbo". Taip vaikas pradeda suprasti, kas yra darbas. Pabaigęs jis atsikvepia ir sako: „ot, sunkiai dirbu". Toks reikalingas yra vidujinis pribrendimas darbui, kada vaikas pradeda lankyti mokyklą. Jeigu vaikas nesugeba mokykloje dirbti — mokytis, tai neretai kalta ne gabumų stoka, jo mažas inteligentingumas, bet vaikas dar nesupranta ko iš jo norima, jis dar nepabudo tiems reikalavimams, kuriuos stato mokykla. Tvirtinama, kad 80% blogai besimokantiems pradžiamoksliams trūksta būtinos darbo supratimui sąlygos, būtent, uždavinio supratimo. To nepabudimo priežastys gali būti įvairios, pav., aplinka, neturėjimas pakankamai progų žaisti, stoka žaislų — parengiamosios darbui medžiagos. Nemaža reikšmės čia turi vaiko sveikata ir geras maitinimasis. Be pastarųjų dalykų vaikas gali

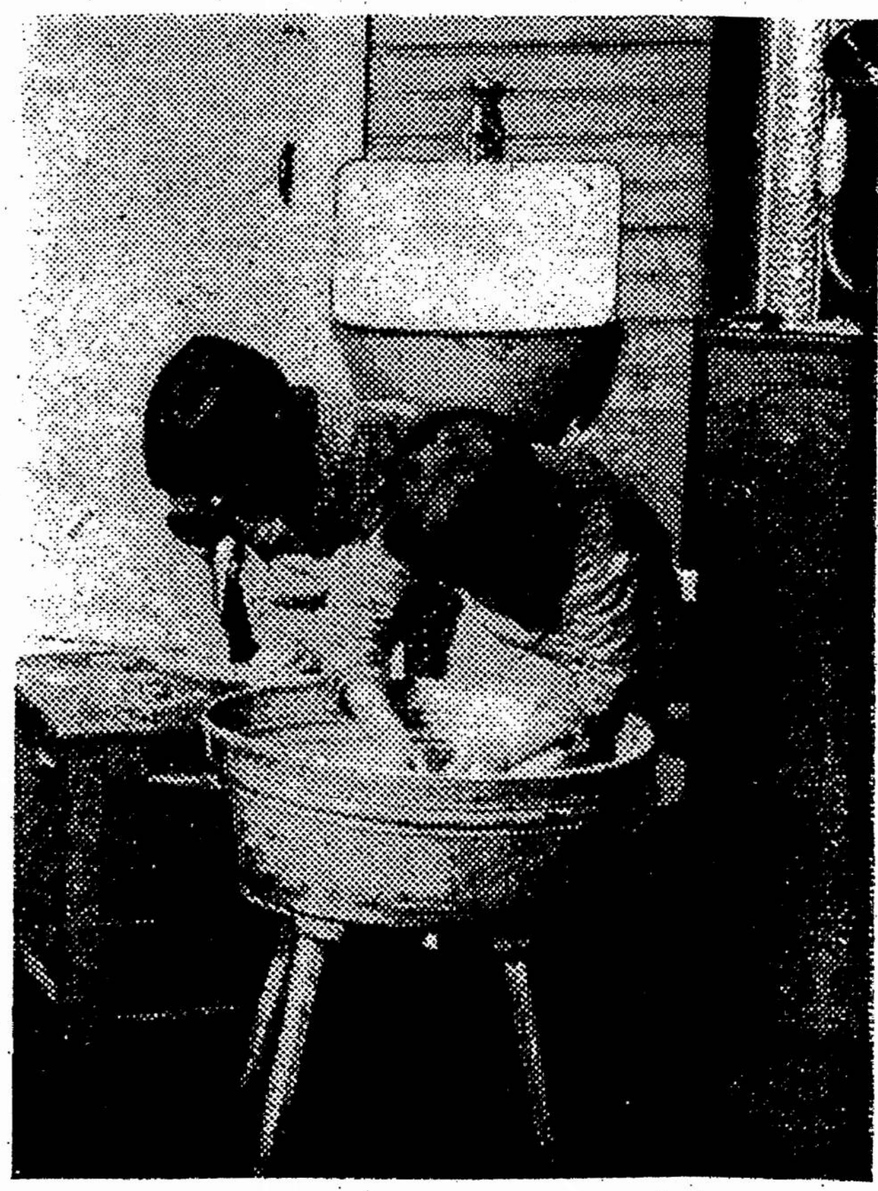

Mergytės ir berniukai mėgsta namų ruošos darbus — sudarykime jiems sąlygas tą darbą pažinti ir priprasti prie jo.

APŽVALGA

DĖL DARBO TEISĖS

Pastaruoju laiku ištekėjusių moterų tarnybos klausimas darosi vis aktualesnis. Tautos atstovybėje duotu ministeriui pirmininkui paklausimu kaip vykdomas įstatymas, kuriuo remiantis vienas vedusiųjų (kurio uždarbis nesudaro pagrindinio pragyvenimo šaltinio) turi iš tarnybos pasitraukti, moterų tarnybos klausimas vėl suaktualėjo. Ryšium su tuo, Lietuvos Moterų Taryba ministeriui pirmininkui pasiuntė memorandumą, kurį čia ištisai paduodame.

1936 m. lapkričio mėn. 27 d. Jo Ekscelencijai Ponui Ministeriui Pirmininkui. Lietuvos Moterų Taryba jungianti 18 kultūrinių moterų organizacijų ir šį kartą pabrėžia, jog skaudu Lietuvos moterims neturėti Tautos Atstovybėje savo atstovių ir tuo pačiu negalėti dalyvauti jos darbe. Bet tat yra ypatingai skaudu, kai Tautos Atstovybė ima spręsti vien moteris liečiančius klausimus, kaip kad šį kartą, svarstant projektą atleisti iš tarnybų moteris, kurių vyrai gauna daugiau negu šešis šimtus litų algos.

Šis atleidimas liečia skaudžiai šeimą: materijaliai — sumažindamas jos biudžetą tenai, kur šeima yra skaitlinga ir moraliai — skatindamas žmones gyventi formaliai nesusituokus, vengiant turėti vaikų, kas vėl sudaro moteriai didesnės skriaudos negu vyrui, atimant iš jos paveldėjimo teisę, teisę į tam tikrą poziciją visuomenėje, siaurinant jos vaikų teises.

Atleisti gabias moteris iš tarnybų, tinkamai atliekančias savo darbą, yra netik skriauda joms pačioms, bet ir nenaudinga pačiam darbui. Dau-

---

būti pasyvus, gali neturėti pakankamos energijos uždaviniui išspręsti, tikslui pasiekti. Nuo mažens pastebimos yra aukštos vaiko fizinės sveikatos ir psichinio išsivystymo korelatas.

Vaiko intelektas nužengia didžiausį žingsnį tarp antrųjų ir ketvirtųjų metų, o 4-8 metų laikotarpy jo vystymasis yra daug lėtesnis, taip kad tarp 6-8 metų, vaiko protinio pajėgumo ir 4-6 metų skirtumas nėra toks didelis, koks yra valios ir asmenybės išsivystyme[1].

---

[1]Šiuo straipsniu autorė baigė savo straipsnių seriją apie priešmokyklinio amžiaus vaikų žaislus. 1937 m. bus straipsnių eilė apie vyresnio amžiaus vaikų žaidimus ir žaislus, be to, kelios pastabos apie aplinkumos drabužio pritaikymą vaiko amžiui. *Red.*

gelis moterų dirbdamos įstaigose, pamėgusios karštai savo darbą, įrodė, kad sugeba jį atlikti neblogiau už vyrus. Atleidus jas tik todėl, kad jų vyrai uždirba daugiau negu 600 litų ir duoda savo šeimai gal tik mažą dalį šios algos, būtų didelis smūgis moterims, o šis smūgis neatsvertų jo padarytą naudą, nes nedarbas nebūtų išspręstas atleidžiant tik moteris.

Šia proga tenka prisiminti, kad sunkiu valstybės kūrimosi laikotarpiu, kai trūko visose srityse darbininkų, moterys labai aktingai stojo darban. Dabar ir joms gręsia būti atleistoms.

Todėl Lietuvos Moterų Taryba turi garbės prašyti Poną Ministerį Pirmininką atsakant Seimui į šį paklausimą prisiminti Lietuvos Konstituciją, kuri laidoja visiems piliečiams lygias teises, reiškia ir lygią su vyrais teisę dirbti, ir apsaugoti moteris nuo jų teisių susiaurinimo. (Pas.) *Lozoraitienė*—Lietuvos Moterų Tarybos Pirmininkė, (Pas.) *Grigonienė*—Sekretorė.

VISUOMENINIS VEIKIMAS

Žiemos pagalba organizuojama šiais metais labai plačiu mastu. Žiemos pagalbos vyriausią komitetą globoti sutiko p. S. Smetonienė. Komiteto prezidiumą sudaro p. Lozoraitienė, burm. A. Merkys, savival. dir. Barkauskas, adv. Beršteinas, kun. Želvys, Tomkus ir Šostakas. Be to, sudarytos 3 sekcijos: aukų rinkimo, jų paskirstymo ir kultūros bei propagandos. Iki gruodžio 15 d. visuose miestuose sudaromi vietos komitetai. Valdininkija kviečiama ligi geg. 1 d. skirti pagalbos komitetui nuo savo uždarbio procentą. Ūkininkai kviečiami šelpti natura. Reikia, kad Lietuvoje kiekvienas pilietis turėtų ko pavalgyti, kuo apsirengti ir kur prisiglausti. Gruodžio mėn. 18, 19, 20 d. d. visame nepriklausomos Lietuvos plote vyksta pirmoji žiemos pagalbos rinkliava.

Taikos propagandos mėnuo. L. M. Taryba nuo š. m. gruodžio 15 d. iki sausio 15 d. skelbia taikos propagandos mėnesį. Pasaulinė Moterų Taikos S-ga, kurią įsteigė Prancūzijoje per d. karą savo artimųjų netekusios motinos ir našlės, yra išleidusi specijalius taikos prop. ženklelius, kurie per taikos mėnesį bus pardavinėjami Kauno ir k. did. miestelių paštuose. Ženklelius, reikia lipdyti prie laiškų — kaina 5 ct., jo parašas „Pax", vaizduoja moterį su vėliava kraunančią ant kapo palmių vainikus. Per šį mėnesį bus platinama dovanai žinomos taikos apaštalės A. T. Nilsson knyga „ABC der Friedens Bewegung". Galima gauti L. M. Tarybos buv. Kaunas, Duonelaičio 32. Bibliotekos turi ją įsigyti.

Panevėžio šaulės nupirko ir dovanojo kariuomenei 6 šautuvus.

Lapkr. 29 d. buvo šaulių moterų rinktinių vadžių suvažiavimas. Vadės gavo daug principinių ir technikinių veikimo nurodymų.

Miestų Sąjūdžio kongresas š. m. gruodžio 5—6 d. praėjo palyginti labai gyvai. Verslininkų organizacija stiprėja ir imasi tų uždavinių, kurie būtinai vykdytini. Kongresas iškėlė du artimiausiu laiku vykdytinius uždavinius: 1) kaimo gyventojų per-

teklių, 25—30.000 gyv. prieauglį, apgyvendinti miestuose — tais klausimais kalbėjo prof. K. Pakštas; 2) kultūrinti kraštą elektros pagalba — šiuo reikalu kalbėjo, prof. Kolupaila. Mums moterims aktualus yra verslų klausimas, nes čia moterys gali visai nevaržomos (ne taip kaip tarnyboje) pasireikšti, bet dar labiau visuotinos reikšmės turįs klausimas bus elektros atpiginimas. Kuri moteris neturi reikalų su virtuve? Visos mes žinome kiek laiko atima iš moters suodina anglies, malkų arba žibalo virtuvė. Mes žinome kaip suprastintų ir patobulintų virtuvės ir iš viso namų ruošos darbą elektra. Todėl džiaugiamės, kad elektrifikacijos klausimas pereina į plačią visuomenę ir sveikiname verslininkų iniciatyvą šioje srity. Moterų pritarimas ir parama užtikrinta.

Marijos minėjimas buvo suruoštas V. D. Un-to At-kų S-gos ARSO būrelio XII-8 d. Prof. Dr. P. Dovydaitis paskaitoje „Marijos kulto gilioji esmė“ pažvelgė į Marijos garbinimą trejopu atžvilgiu: religijų istorijos, bendr. istorijos lyčių kovos dėl primato ir psichologijos. Meninėj daly dalyvavo p. p. Žaniauskaitė, Blauzdžiūnaitė, Lietuvninkaitė, Bujokaitė ir k.

MENAS IR MOKSLAS

Nuo spalių 22 d. iki gruodžio 8 d. buvo atidaryta Br. Lukaševičiūtės tapybos paroda. Prieš karą baigusi Petrapilyje meno mokyklą, ji su tikrai moterišku kruopštumu dar gilino savo studijas pas žymesnius Petrapilio ir Vilniaus profesorius. Pagaliau dar 1930 m. ji išvažiuoja į Romą, kur 1932 m. baigė meno akademiją ir dabar tyliai dirba savo darbą dvare Ukmergės apskr., kur Širvinta savo šlaitais duoda gražių jos kūrybai motyvų. Tylus moteriškas kuklumas žymu visuose p. Lukaševičiūtės kūriniuose. Iš kiekvieno paveikslo trykšta paprastas, išreikštas be manierizmo, bet gilus moteriškas įsijautimas į aplinką.

Tikroji p. Lukaševičiūtės kūrybos sritis bene bus portretas. Tiesa, šitoj parodoj ji nedaug jų teišstatė. Bet ir tie keli rodo neabejotiną menininkės sugebėjimą įsijausti į žmogaus vidų. Ypatingai įdomus yra jos „berniukas iš kaimo“. Su dideliu subtilumu menininkė čia atkūrė vaikišką naivumą ir sykiu tą savotišką gamtinį subrendimą, kuris yra žymus tik kaimo vaikų fizijonomijoje.

Apskritai tenka pasidžiaugti, kad moterys vis intensyviau ir rimčiau pradeda pasireikšti be kitų meno sričių ir tapyboje. Čia jų intuicijai ir pergyvenimams atkurti yra plati ir dėkinga sritis.

J. Mic.

II-ji Rudens Dailės paroda atidaryta š. m. gruodžio 6 d. Bažnytinio Meno muziejaus patalpose. Dalyvauja 47 menininkai. Iš moterų matome tik 4: M. Katiliutę, M. Lapinskaitę, Č. Percikovičiutę ir K. Petrikaitę-Tulienę. Visos dar nesenai baigę mokyklas, jaunos menininkės. Iš jų visuomenei gal daugiausia žinoma M. Katiliūtė, kaip gabi iliustratorė ir daug žadanti menininkė. Taip

pat ir M. Lapinskaitė, mokykloje pasižymėjusi savo originalumu, turi tikrai vertingų tapytojos privalumų. Gaila, kad šioje parodoje per maža moterų kūrybos matome, dėl ko, žinoma, ir pasakyti daugiau ką nors negalima. *J. J.*

Šv. Teresėlės vaidinimas. Gruodžio 7 ir 8 d. „Pavasario" Kauno pilies kuopa jėzuitų salėje suorganizavo J. Tauronio 6 pav. vaidinimą „Šv. Teresėlė". Žymesnes roles vaidino O Naginionytė (Teresėlė maža), C. Griniūtė-Ivinskienė (užaugusi Teresėlė). Vl. Kondratavičius (tėvas), V. Kudirkaitė (vienuolių viršininkė).

— Aldona Smilgaitė, XII-7 d. koncertavusi Valst. teatre, yra duktė buvusio Petrapilyje „Lietuvių" laikraščio redaktoriaus, baigė „Aušros" gimnaziją ir Kauno konservatoriją, dabar muzikos mokytoja ir koncertantė. Koncertavo Paryžiuje ir turėjo didelį pasisekimą su Čiurlionio kompozicijom, dalyvavo solo simfonijos koncertuose Kaune. Pianistė gabi, turi gerą techniką, gražų stiprų toną, mėgsta dramatinius dalykus. Kauno konservatoriją baigė pas prof. Ružickį. Koncerto programa įdomi. Vivaldy — Bach — Stradali ir C. Debussy, darė programą įvairią. Dėl vykusio dalykų sugrupavimo koncertas paliko išbaigtą ir vieningą įspudį. Šis koncertas yra vienas iš įdomiausių šį rudenį.

Minos Weber „Prisikėlimas per moterį" (Aufstieg durch die Frau) 1933 m. išleistas veikalas, verčiamas į lietuvių k. Verčia kun. A. Sušinskas.

Vaidilutės Puidienės apysakų knygą „Prarają" ir antrąją papildytą laidą „Kada rauda siela", leidžia Sakalas.

Ant. Žagrakalienė verčia suomių rašytojo Runaro Schildto novelių rinkinį „Sugrįžimą".

Anglų rašyt. Margareta Mitchell parašė romaną iš Amerikos naminio karo (1861 — 65 m.), kuris pavadintas „Gone vith the Vind" („Nueita su vėju"). Romanas gana įdomus ir jo išleista 450.000 egzempliorių. Veiksmas vyksta Georgios valstybėje, Amerikos Jungtinių Valstybių pietinėje dalyje. Šios autorės pirmas romanas, bet Amerikos kritikų įvertintas, kaip geriausias mūsų laikų romanas.

Žemaitės mirties 15 m. sukaktis. Š. m. gruodžio 7 d. sukanka 15 metų, kai mirė žymioji mūsų rašytoja Julija Žymantienė — Žemaitė.

Ona Budrevičiutė — Šuljienė baigė šiemet Vilniaus un-to teisių fak. Ji gavo teisių magistro (dipl. teisininko) vardą.

„Žvilė" stud. šaulių korp. universiteto salėje š. m. gruodžio mėn. 6 d. surengė tarpkorporacinį literatūros meno vakarą. Programą užpildė stud. korp. atstovai-vės. Vakaro tikslas parodyti ne tiek meniškai vertingus stud. liter. kūrinius, kiek studentų susidomėjimą lit. menu.

— Yolande Foeldes, jauna vengrų rašytoja, nesenai laimėjo tarptautinę literatūros premiją už romaną „Žvejojančios katės gatvė" („La Rue du Chat qui pêche"). Pati autorė yra gyvenusi toje Paryžiaus gatvėje, dirbdama fabrikuose ir savo tautiečiams duodama prancūzų k. pamokas. Čia ji yra studijavusi literatūrą, dirbusi vengrų konsulate Egypte, gyvenusi ir Londone. Paskutiniu metu ji grįžo į Vengriją ir uždarbiavo versdama knygas iš svetimų kalbų. Ji išvertė apie 100 įvairiausių autorių knygų. Pastaruoju metu ji pabandė rašyti originalų romaną, ir jis atnešė jai premiją, kurią skiria anglų ir amerikiečių leidėjai. Jury komisijon įeina prancūzas Gaston Rageot, anglas Hugh Walpole, norvegas Johan Bojer, vokietis Rudolf Binding ir amerikietis Joseph Krutch. Toji premija be didelės materialinės paramos padeda taip pat iškilti jaunoms, nežinomoms pajėgoms.

Romanas pasakoja Paryžiaus bohemos gyvenimą, kurį autorė gerai pažino. Jame duota eilė ryškių, stipriai reališkai nubrėžtų tipų — buvęs rusų bankininkas, buvęs lietuvis pedagogas, bankrutavęs graikas pirklys, bulgaras studentas, menševikas rusas darbininkas. Rašytoja pasižymi puikiu pasakotojos talentu.

— Erna Parker yra jauniausia pasauly poetė. Apie ją dabar plačiai rašo anglų laikraščiai. Būdama 21 mėn. amžiaus, ji galėjo jau deklamuoti 16 vieno eilėraščio eilučių. Dabar ji turi 3 m., gyvena Oksforde, ir gali padeklamuoti 160 eilučių sunkios Matthen Arnoldo poemos „Schola Gypsy". „Poetė" skaityti dar nemoka jai skaito tėvas. Paskutiniuoju metu mergaitė pati yra sukomponavusi vieną eilėraštį. Ja susidomėjo Oksfordo uni-to profesoriai ir pranašauja didelę literatūrinę ateitį.

— Mirė Annie Sullivan Macy, kuri išmokė iš gimimo aklą, kurčią ir nebylę mergaitę Helen Keller skaityti, rašyti ir kalbėti keliomis kalbomis. Pasiremdama tik dviem sveikais H. Keller jutimais — lytėjimu ir uosle, — p. Macy taip išmokė tą mergaitę, kad ji dabar yra diplomuota matematikė, garsi rašytoja, gali plaukioti, nardyti, irtis, rašyti rašomąja mašinėle ir kalbėti viešuose susirinkimuose. Markas Twainas pavadino H. Keller vienu iš įdomiausių XIX a. žmonių — su ja, įdomumo atžvilgiu, galėtų, esą, lygintis tik Napoleonas.

„N. VAIDILUTĖS" REIKALAI

„N. V." žurnalo reikalais rūpintis komisijos pirm. p. Pikčilingienė XII-7 d. suruošė arbatėlę, į kurią buvo atsilankiusios keliolika žurnalui artimų ponių ir bendradarbių. Pasikalbėjimų svarbiausia tema (išskyrus paskutinio žurn. numerio apžvalgą) buvo Amerikos lietuvių gyvenimas. Pasikalbėjimą vedė p. Pakštienė labai įdomiai pasakodama, pavaizdavusi, Ameriką svarbiausius mūsų užjūrio tautiečių gyvenimo bruožus, ir iškėlusi daug opių klausimų pažymėjo, kad Amerikos lietuvius reikia moraliai palaikyti. Didelę reikšmę čia turi spauda. „N. Vaidilutė" pasiryžo atskirais straipsniais studijuoti Am. moterų gyvenimą, daugiau rašyti apie svarbesnius jų nuveiktus darbus ir iškelti įdomesnes, kuo nors pasižymėjusias moteris. *P.*

Kur buriasi mokslininkės, menininkės, pedagogės visuomenininkės ir visos kitos kultūrininkės? Tuo centru yra moterų šviesuomenės žurnalas Naujoji Vaidilutė!

Knygos

Maila Talvio **Varpas.** Romanas. Išvertė ir išleido Antonija Žagrakalienė. Zarasai. 1936 m. 332 pusl. Kaina 3 lit.

Mūsų dailioji literatūra vėl pasipildė vertingu veikalu — vertimu. Jau prieš tai mes turėjome keletą labai įdomių šiaurės kaimynių tautų moterų kūrėjų veikalų, k. a. Selmos Lagerlöf Goestą Berlingą, Sigrid Undset Kristiną ir k.

Varpai yra jau nebe vieną kartą gražiai įsimbolinti dailioje literatūroje. Mums jie gerai žinomi iš V. Kudirkos raštų. M. Talvio varpai — tautos išsilaisvinimo simbolis. Varpai žadina ilgesį, kelia dvasią prie aukštesnių tikslų. „Varpų garsas pirmiausia kyląs dangun, kad iš ten atnešti paguodos". Varpai vedamąja idėja eina visame veikale. Senas, aklas muzikantas Jannė, vestuvėse didelio nerimo — mirties nujautimo apimtas, veržiasi savo tėviškėn į Paalajärvį, kad dar kartą išgirsti didįjį varpą. Jo anūkas Mattijus tampa vargonininku, varpais auklėja savo vaikus ir prie didžiojo varpo numiršta. Didžiosios Hietos ponia eidavo aukščiausion kalnų vieton, kad girdėti varpą. Mattijaus duktė Tumma, graudenasi, kad jos vaikai negali girdėti varpo, bet ramina save tuo, kad „gal iš jų užaugs ramesnė generacija". Bet tai tik laikinas nusiminimas — Tumma ir jos giminė vėl išgirdo varpą, kad jis skambino jos svajonių ir visos tautos „ilgesio" išsipildymą, kada tauta išsilaisvino iš svetimųjų jungo.

Veikalas vaizduoja suomių tautos dvasios kovas už tautos laisvę — nepriklausomybę. Tačiau ir pats autorės tos kovos būdas ir pati tautos psichika mums nauja. Muzikali suomių siela ilgai ilgėjosi laisvųjų varpų, norėjo laisvai dainuoti, veržėsi siekti kaž ko didelio. Bet tas autorės vaizduojamas nerimas yra daugiau kūrybiškas sielos ilgesys meno, grožio, tai nėra sąmoningas tautos laisvės troškimas. Čia skaitytojas neras tų sąmoningų kovų ir pavergėjų persekiojimų, ką mėgsta vaizduoti mūsų rašytojai apie mūsų tautos kovas. Neras taip pat senos močiutės vargingai prie ratelio mokinančius vaikus skaityti gimtąja kalba ir su įkvėpimu pasakojančios tautos pasakas ir padavimus. Keista, kada vaikai užsieny kovoja už nepriklausomybę. Iš viso atrodo, jog pati išsilaisvinimo idėja neiškilo sąmoningai iš tautos širdies — ją atneša studentai Falkės iš Maskvos, Letinenai iš Amerikos ir veikia jie ne tautoje, bet užsieny. Veikia kaž kokios draugijos nariai, kurie susirenką pas vargonininką Mattijų, ruošė vakarus,

bet jų tikslai aiškiai neparodyti. Be to, tie himnai gale veikalo vokiečiams mums irgi labai svetimi. Bet tuo dideliu skirtingumu veikalas mums dar įdomesnis. Veikalas mums atskleidžia mūsų mažai pažįstamos suomių tautos dvasią ir jos būdą. Autorė labai gražiai vaizduoja gamtą ir jos įtaką žmogui. Gamta visados pastovi, žmogus gi amžinai judrus. Gamtos kely jis ateina su savo troškimais, nerimu, ilgesiu ir praeina. Eina senas ir jaunas: vieno sieloje pinasi praeito gyvenimo vaizdai, kitas apie ateitį galvoja. O juos visus lydi vienas bendras noras kurti — dvasia veržiasi dievybėn. Tai kaž kas labai universalu. Iš viso veikalas labai gilus ir turiningas. Tenka tik džiaugtis, kad vertėja dar ir kitus šios gabios rašytojos ir 65 metų jubiliatės veikalus lietuvių kalbon išvertė ir gražiai juos išleido. Vertimo kalba gana sklandi, skaitant užmirštama, kad tai vertimas, tačiau pasitaiko ir vienas kitas kalbos netikslumas, pav., taip jau labai išjuoktas žodelis „omenyje", „išlavintas žmogus" — vietoje „išmokslintas" ir keletas kitų. *Em. Petrauskaitė*

Aleksandra Rachmanova. **Pieno pardavėja Otakringe.** Vertė Antanas Paliukonis. „Žaibo" b-vės leidinys, 1935 m. Kaina 2 litai.

„Pieno pardavėja Otakringe" yra A. Rachmanovos dienoraščių III-čioji trilogijos dalis. Tiesa, veikalas maloniau skaitomas perskaičius I (Studentai, meilė ir čeka) ir II (Moterys Raudonojoj audroj) dalis, tačiau pilnai galima skaityti ir atskirai. Rachmanova yra talentinga rašytoja ir labai įdomi moteris (apie ją pačią ir jos veikalus jau buvo „N. Vaidilutėj" rašyta). Veikalas skaitomas labai lengvai — nes tiek pati forma, tiek stilius lengvas ir sklandus. Geras ir veikalo vertimas. „Pieno pardavėja Otakringe", kaip talentingos moters kūrinys, jau vien dėlto turėtų būti ypačiai moterų skaitomas, tuo labiau, kad čia stipriai paliečiama moters psichologija ir moters gyvenimo apystovos. Veikalas ypačiai vertingas tuo, kad jame kartu su autore išgyveni visu pilnumu aštraus gyvenimo kovą, pati protingai tarytum mokaisi kovoti, tiesa su kasdieniniais, bet labai sunkiais gyvenimo nemalonumais. Šiek tiek žinant autorės biografiją, jauti, kad tai nėra sausas gyvenimo aprašymas, bet tikrasis gyvenimas. Jauti kaip reikšmingas gyvenime nenuleidimas rankų, mokėjimas susirasti visose gyvenimo apystovose geros nuotaikos ir energijos. Šis veikalas kiekvienai labai rekomenduotinas.

Leidėja - redaktorė **O. Gaigalaitė Beleckienė.** Red. pavad. **J. Drungaitė**

Nauji leidiniai

Athenaeum, kalbos, literatūros ir istorijos žurnalas. Leidžia V. D. Un-to Teol. - Filos. Fak. Redaguoja Juozas Eretas — VII tomo 1 sąs. turinys: Žemaičių christijanizacijos pradžia, rašo Marija Andziulytė-Ruginienė; Rusai stačiatikiai ir sentikiai Lietuvoje, rašo Vysk. Petras, Pr. Būčys, M. I. C. VII tomo 2 sąs. turiny: Kun. Motiejus Gustaitis — pedagogas ir švietėjas, rašo Kazimieras Beruitis; Mykolo Radvilos pastangos prijungti Lietuvai Rygą, ruošė Simas Sužiedelis.

Soter, religijos mokslų laikraštis 1936 m. Nr. (22)

Tiesos kelias, religijos, doros mokslo ir visuomenės gyvenimo žurnalas. Nr. 12.

Medicina, Nr. 11. 1936 m.

Lietuvos mokykla, nuo 11 Nr. įvedė priešmokyklinio auklėjimo skyrių, kurio darbo komisiją sudaro: Dr. Norušytė, M. Mantvydienė, F. Litvinaitė, A. Jaržemskaitė-Sipavičienė, K. Štarkiūtė.

Vaidilutė, **Tėviškė.** romanas I tomas. Sakalo leid. 346 pusl. Kaina Lt. 3,50.

Vaidilutė, **Tėviškė.** Romanas. II tomas. Sakalo leid. 288 pusl. Kaina Lt. 3. — Sakalas, 1936.

Stasius Būdavas, **Loreta.** Jaunos mergaitės likimo romanas. Sakalo leid. 300 pusl. Kaina Lt. 3. —

Upton Sinclair, **Provokatorius.** (Arba: 100%) Romanas. Išverte J. Šimkus. Sakalo leid. 270 pusl. Kaina Lt. 2,50.

Edgar Rice Burrough, **Tarzanas Džunglėse.** Romanas. I d. Išvertė J. Šimkus Populiariosios bibliotekos Nr. 5. Sakalo leid. 270 pusl. Kaina tik Lt. 1,50.

Kaip gali sukurti laimingą gyvenimą kiekviena moteris?

Pamokų ir patarimų nemėgstame. Bet, kai naudinga gyvenimo pamoka įvilkta į meniškai parašytą knygą — skaityti malonu.

Pieno pardavėja Otakringe, ***A. Rachmanovos*** — yra gyva pamoka, **kaip gali sukurti laimingą gyvenimą kiekviena moteris.**

Tai geriausia dovana Kalėdų šventėms.

Išleido Akc. „Žaibo" B-vė. I t. — 214 psl., II t. — — 208 psl. Abu tomai kaštuoja tik 4 litus.

Gaunama visuose knygynuose arba pas leidėją, Kaunas, Duonelaičio g. 24.